

FINANSTILSYNET
THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Resultatrapport for finansinstitusjoner

2015

Dato:
16.02.2016

SEKSJON/AVDELING:
BAFO/ANRAP

Innhold

INNHold	3
1 HOVEDINTRYKK	4
2 MAKROØKONOMISK BAKGRUNN	6
3 STRUKTUREN I DET NORSKE FINANSMARKEDET	9
4 NORSKE OG NORDISKE FINANSKONSERN	13
NORSKE FINANSKONSERN	13
NORDISKE FINANSKONSERN	14
5 KREDITTINSTITUSJONER	17
BANKER	17
FINANSIERINGSSKAPER	27
6 FORSIKRING OG PENSJON	31
LIVSFORSIKRINGSSKAPER	31
PENSJONSKASSER	35
SKADEFORSIKRINGSSKAPER	41
7 RESULTAT OG BALANSE FOR HVER BRANSJE	44
8 TABELLER FOR GRUPPER	50
BANKER	50
PENSJONSKASSER	53

Redaksjonen ble avsluttet 16. februar 2016. Alle tall er foreløpige, og det tas forbehold om endringer.

1 Hovedinntrykk

Veksten i BNP for Fastlands-Norge var 1,5 prosent i de tre første kvartalene i 2015. Nedgangen i oljepris fra andre halvår 2014 har medført markert nedgang i etterspørselen fra petroleumsrelaterte næringer. Arbeidsledigheten (AKU) har steget fra 3,8 prosent ved siste årsskifte til 4,6 prosent i november. Innenlandsk kredittvekst (K2) var 5,3 prosent ved utgangen av desember. Gjeldsveksten er fortsatt høy i husholdninger og kommuner. Boligprisveksten har holdt seg oppe for landet under ett, med en årsvekst på 5,0 prosent i 2015. I januar 2016 var tolv månedersveksten 5,2 prosent. Det er imidlertid betydelige regionale forskjeller. Utviklingen i aksjemarkedene var svak i Norge og USA i 2015, mens det var en moderat vekst i euroområdet. Lange statsrenter er generelt på historisk lave nivåer, men det var kun små bevegelser i de lange rentene i Norge, USA og Tyskland. Etter utgangen av 2015 har det imidlertid vært et betydelig fall i de lange rentene. Den norske kronen svekket seg mot de fleste valutaer i 2015, men har styrket seg noe etter årsskiftet.

Bankenes resultat før skatt i prosent av gjennomsnittlig forvaltningskvarter (GFK) sank svakt i 2015, fra 1,2 til 1,1 prosent. Egenkapitalavkastningen var 12,2 prosent, ned 0,6 prosentpoeng fra året før. Netto renteinntekter var stabile sett i forhold til forvaltningskapitalen. Nettorenten ble opprettholdt på tross av synkende utlånsrenter, som følge av lavere finansieringskostnader. Svak utvikling i obligasjons- og aksjemarkedene førte til lavere netto kursgevinster enn året før. Kostnads-/inntektsforholdet var relativt stabilt, på 46 prosent. Tap på utlån tilsvarte 0,17 prosent av utlånsmassen, nær uendret fra året før. Tapene økte i fjerde kvartal isolert, til et tapsnivå for kvartalet på 0,31 prosent av utlån. Omfanget av misligholdte engasjementer økte svakt i fjerde kvartal, men for året som helhet var det en reduksjon på 5 prosent. Totalt utgjorde misligholdte engasjementer 1,1 prosent av utlånene.

Årsveksten i samlede brutto utlån til kunder (inkludert utlån overført til OMF-foretak) gikk ned i fjerde kvartal, til 6,9 prosent ved utgangen av desember. Utlånsveksten til innenlandske personkunder har økt i seks kvartaler på rad, til 7,0 prosent ved utgangen av fjoråret. Veksten fra de utenlandske bankenes filialer var 19 prosent. Årsveksten i norske bankers utlån til innenlandske bedriftskunder gikk noe ned i fjerde kvartal, til 2,1 prosent. Sterk vekst i utlån fra de utenlandske bankenes filialer, med 21 prosent, gjorde at total utlånsvekst til bedrifter, fra alle banker i Norge, var 5,6 prosent. Innskudd fra kunder økte med 3,4 prosent siste år. Dette innebar en nedgang i innskuddsdekningen fra 59 prosent til 57 prosent (hensyntatt utlån ført i OMF-foretak).

Finansieringsselskapene, som i hovedsak driver virksomhet innenfor leasing og bil- og forbruksfinansiering, oppnådde et svakere resultat før skatt enn året før, svarende til 2,7 prosent av GFK. Egenkapitalavkastningen gikk ned med nær 2 prosentpoeng, til 13,9 prosent. Utlånstapene ble redusert i forhold til året før, og tilsvarte 0,4 prosent av utlån. Misligholdsnivået er betydelig høyere enn for bankene, men gikk ned til 5,5 prosent av utlånsvolumet. Årsveksten i utlån til forbruksfinansiering var 12,4 prosent, et halvt prosentpoeng høyere enn ett kvartal tidligere.

Livsforsikringsselskapene fikk et resultat før skatt på 8,2 mrd. kroner i 2015, mot 5,9 mrd. kroner året før. Bokført avkastning i kollektivporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter med årlig garantert avkastning, var 4,2 prosent, mot 4,1 prosent i 2014. Verdijustert kapitalavkastning, som også inkluderer urealiserte verdiendringer, ble redusert fra 5,6 prosent i 2014 til 4,2 prosent. Selv om avkastningen for livsforsikringsselskapene samlet lå noe høyere enn gjennomsnittlig garantert avkastning, gir det lave rentenivået livselskapene betydelige utfordringer med å møte avkastningsgarantien fremover. Kursreguleringsfondet økte med 2 mrd. kroner i 2015, mens tilleggsavsetningene økte med 4 mrd. kroner. Stresstester viser at livsforsikringsselskapene er svært sårbare for det lave rentenivået, og dette

synliggjøres med det nye solvensregelverket, Solvens II, som ble innført 1. januar 2016. Livsforsikringsselskapene er gitt mulighet til å benytte en overgangsordning for tekniske avsetninger i en periode på 16 år. Dette vil bidra til å lette solvenskravet for selskapene i en periode, selv om den underliggende risikoen ikke endres.

Pensjonskassene hadde et resultat før skatt på 3,1 mrd. kroner i 2015, mot 1,9 mrd. kroner i samme periode i 2014. Bokført avkastning i pensjonskassene var 4,1 prosent, mot 5,8 prosent i 2014. Den verdjusterte avkastningen var 4 prosent, mot 7,4 prosent i 2014. Den verdjusterte avkastningen i de private pensjonskassene var i 2015 bare svakt høyere enn i livselskapene, etter å ha ligget vesentlig høyere i flere år. Stresstester viser at også pensjonskassene er sårbare for lavt rentenivå.

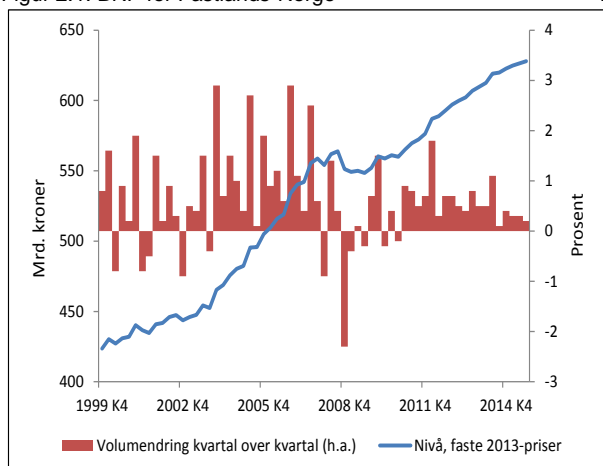
Skadeforsikringsselskapene (uten captives) hadde et resultat før skatt på 7,8 mrd. kroner i 2015, mot 10 mrd. kroner året før. Nedgangen skyldes i hovedsak reduserte finansinntekter, hovedsakelig i Gjensidige Forsikring ASA. Combined ratio var 86,2 prosent for skadeforsikringsselskapene samlet i 2015. Det var ett prosentpoeng høyere enn året før. Både skade- og kostnadsprosenten økte noe. Bufferkapitalen utgjorde 68 mrd. kroner ved utgangen av fjerde kvartal 2015, en økning på 4 mrd. kroner siden utgangen av 2014. Stresstester viser at skadeselskapene i hovedsak har god soliditet.

2 Makroøkonomisk bakgrunn

Norsk økonomi

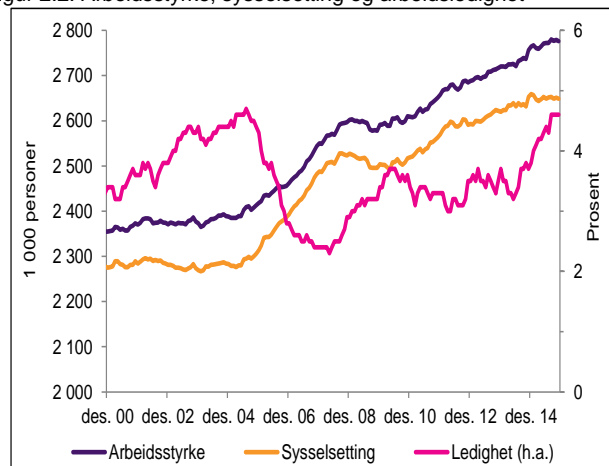
Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge har vært svak siden andre halvår 2014. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var veksten i BNP for Fastlands-Norge 1,5 prosent i de tre første kvartalene av 2015 sammenliknet med samme periode i 2014, se figur 2.1. Samlet BNP steg med 2,3 prosent i de tre første kvartalene av 2015. Oppgang i både privat konsum og samlet eksport bidro til denne BNP-veksten. Den svake utviklingen i oljeprisen siden sommeren 2014 har bidratt til markant nedgang i etterspørselen fra petroleumsrelaterte næringer og til lavere vekst i norsk økonomi. Fra utgangen av 2014 til november 2015 steg arbeidsledigheten, målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU), fra 3,8 til 4,6 prosent. Siden utgangen av 2012 har kronen svekket seg 27 prosent. Svekkelsen av kursen på norske kroner bidrar til bedring av norsk næringslivs konkurransevne og dermed vekst i norsk nettoeksport av tradisjonelle varer.

Figur 2.1: BNP for Fastlands-Norge

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.2: Arbeidsstyrke, sysselsetting og arbeidsledighet

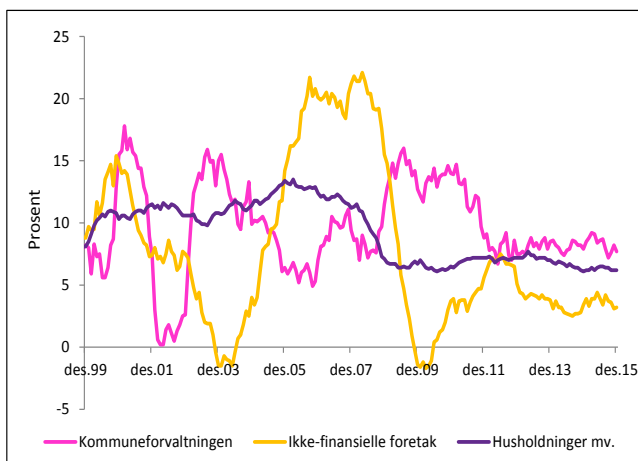

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ved utgangen av oktober 2015 var tolv månedersveksten i publikums samlede kreditt (K3) 5,4 prosent, som er 1,1 prosentpoeng lavere enn (det aritmetiske) gjennomsnittet over månedene januar til september 2015. Kredittveksten ligger over den nominelle veksten i fastlandsøkonomien, som betyr at gjeldsgraden i økonomien øker. Fra inngangen av fjoråret til oktober 2015 har det vært sterkere nedgang i gjeldsveksten for oljevirkosomhet og utenriks sjøfart enn for Fastlands-Norge. Samlet var tolv månedersveksten i den innenlandske kreditten (K2) 5,3 prosent ved utgangen av desember 2015. Gjeldsveksten er fortsatt høy i husholdninger og kommuner, se figur 2.3.

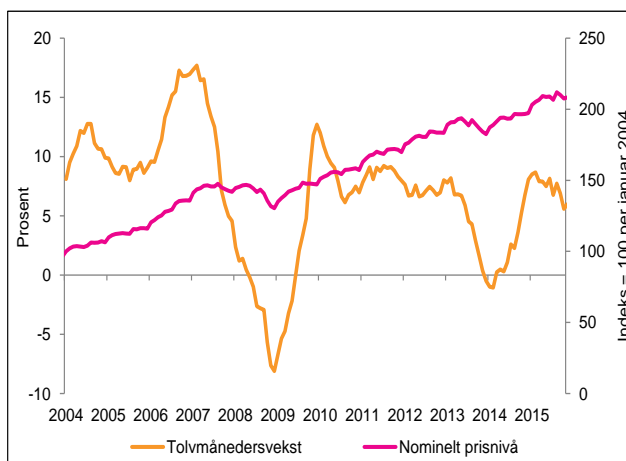
Boligprisene i Norge steg 5,0 prosent i 2015. Tolv månedersveksten gikk ned fra 8,7 prosent i februar 2015 til 5,2 prosent i januar 2016, se figur 2.4. Det er for tidlig å si om dette gjenspeiler et omslag i boligmarkedet. Gjennom 2015 økte de regionale forskjellene i boligmarkedet. Prisveksten var spesielt sterk i Oslo og Akershus, hvor 12-månedersveksten var henholdsvis 9,5 og 6,4 prosent. Samtidig var det nedgang i boligprisene i Rogaland (-3,8 prosent), Finnmark (-0,6 prosent) og Aust-Agder (-0,4 prosent).

Figur 2.3 Innenlandsk kredittvekst (K2)

Kilder: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.4 Boligpriser

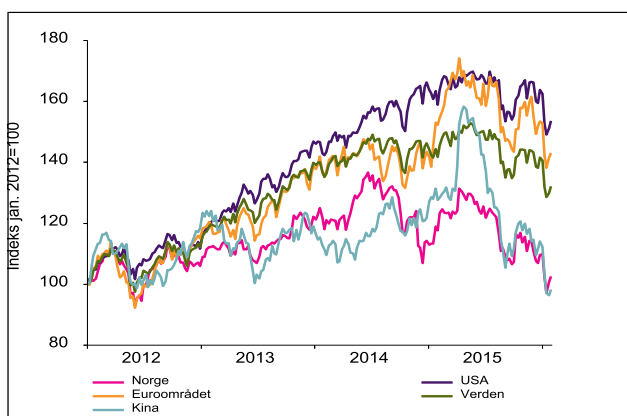
Kilde: Eiendom Norge, Finn.no og Eiendomsverdi

Den særlig svake utviklingen på Sør-Vestlandet må ses i sammenheng med den negative utviklingen i petroleumssektoren og for virksomheter som leverer til denne Aktiviteten i markedet er høy. Antall solgte boliger økte med 4,0 prosent fra 2014 til 2015. På landsbasis var omsetningstiden relativt lav gjennom store deler av 2015, men steg markant fra november til desember. Det er store regionale forskjeller i omsetningstiden for boliger. I januar i år varierte omsetningstiden fra 19 dager i Oslo til 158 dager i Aust-Agder.

Aksje- og rentemarkeder

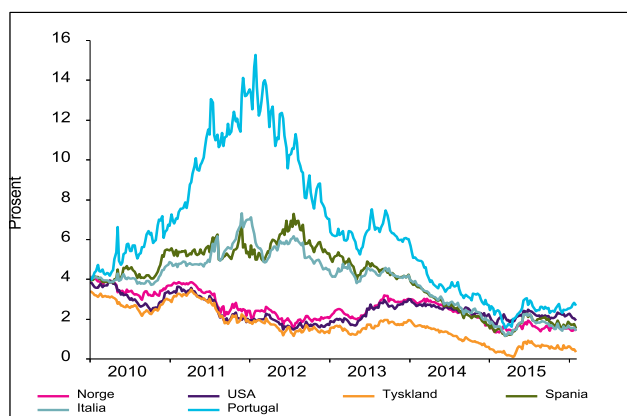
Avkastningen på noterte aksjer (MSCI-indeks) i USA og Norge var svak i 2015 under ett, se figur 2.5 og tabell 2.1. Utviklingen var spesielt svak i tredje kvartal, men tok seg opp noe i fjerde kvartal 2015. I euroområdet var avkastningen moderat i 2015, hovedsakelig som følge av sterk vekst i aksjekursene i første kvartal 2015. Indeksverdien for kinesiske aksjemarkeder falt betydelig i 2015. Fra utgangen av 2015 til og med 4.februar har indeksverdiene i alle de omtalte markedene falt betydelig, se figur 2.5 og tabell 2.1

Figur 2.5: Aksjeavkastning (MSCI Total Return)

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Figur 2.6: Rente på 10-årige statsobligasjoner

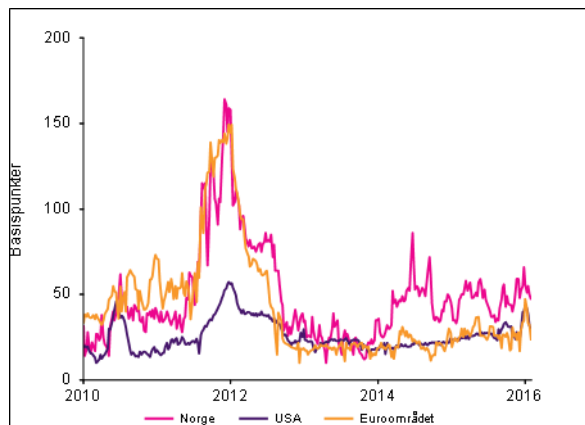

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Generelt er lange statsrenter på historisk lave nivåer. Det var små bevegelser i de lange rentene i Norge, Tyskland og USA fra inngangen til utgangen av 2015, se figur 2.6 og tabell 1. Siden utgangen av 2015 frem til 4.februar har de lange

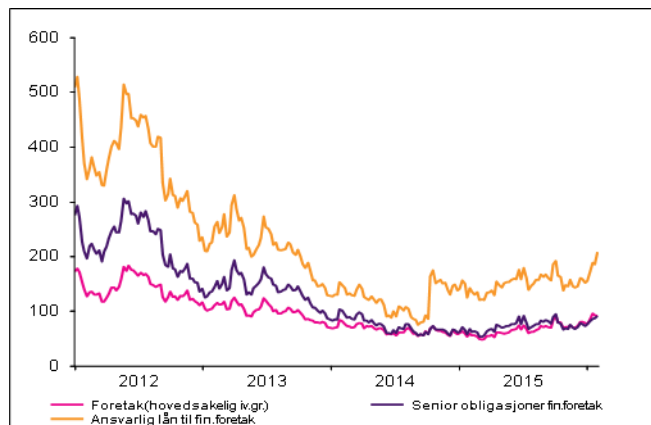
rentene i USA, Norge og euroområdet falt betydelig. De korte statsrentene i Norge og euroområdet gikk noe ned i 2015, mens tilsvarende renter i USA økte noe i samme tidsrom, se tabell 2.1. Korte statsrenter er også på historisk lave nivåer. I euroområdet er renten på 3-måneders statssertifikater (indeks for euroområdets statssertifikater) negativ. Fra utgangen av 2015 har korte statsrenter i Norge, USA og euroområdet økt svakt. Spreaden mellom interbankrenter og korte statsrenter lå relativt stabilt i 2015 i både USA og euroområdet, se figur 2.7. I Norge har spreaden variert noe mer, se figur 2.7

Figur 2.7: Spread, 3-mnd interbankrente og 3-mnd statssertifikater

Kilde: Thomson Reuters Datastream

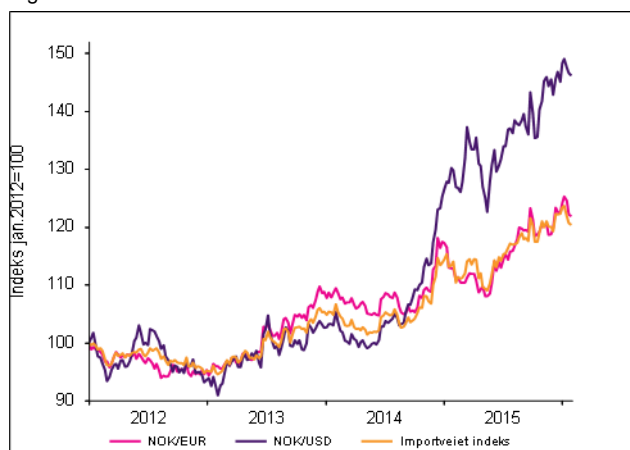
Figur 2.8: CDS på banker og ikke-finansielle foretak i EU

Kilde: Thomson Reuters Datastream

I 2015 under ett gikk prisene på CDS-kontrakter på 5-årige seniorobligasjoner utstedt av finansinstitusjoner og på obligasjoner utstedt av ikke-finansielle foretak i euroområdet opp med henholdsvis 10 og 15 basispunkter. Prisen på tilsvarende kontrakter for ansvarlige lån til finansinstitusjoner i euroområdet gikk opp med 7 basispunkter, se figur 2.8. Det var generell oppgang i påslagene i andre kvartal 2015, mens påslagene falt bredt i fjerde kvartal. Fra utgangen av 2015 og frem til 4. februar har CDS-påslaget for finansinstitusjoner økt med 27 og 81 basispunkter for henholdsvis senior- og ansvarlig gjeld. For ikke-finansielle foretak har CDS-påslaget falt med 27 basispunkter i samme periode.

Figur 2.9: Valutakurser

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Tabell 2.1: Utviklingen i verdipapirmarkedet. Endring i prosent (aksjer og valuta), basispunkter (renter og CDS)

	Nivå			Endring	
	31.12.2014	30.12.2015	04.02.2016	2015	Hittil i år
Aksjer (MSCI)					
Norge				1	-11
USA				1	-7
Euroområdet				11	-10
Kina				-10	-16
10-årige statsobligasjoner					
USA	2.17	2.28	1.88	11	-39
Tyskland	0.54	0.63	0.28	9	-36
Norge	1.61	1.54	1.41	-7	-13
Spania	1.61	1.78	1.58	17	-20
Italia	1.89	1.60	1.46	-30	-13
3-mnd. statssertifikater					
Norge	1.03	0.57	0.70	-46	13
USA	0.04	0.18	0.35	14	17
Euroområdet	-0.25	-0.60	-0.38	-35	23
Valuta					
NOK/EUR	117.10	124.11	123.09	6.0	-0.8
NOK/USD	125.63	148.31	144.61	18.1	-2.5
NOK/Importindeks	114.19	123.44	120.92	8.1	-2.0

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Den norske kronen var svakere mot de fleste store valutaene og spesielt mot amerikanske dollar, ved utgangen 2015 enn ved inngangen til året. Kronen svekket seg betydelig i tredje kvartal 2015, se figur 2.9.

3 Strukturen i det norske finansmarkedet

Det har vært små endringer i det norske finansmarkedet gjennom 2015. Den totale forvaltningskapitalen i kredittinstitusjoner, verdipapirfond og forsikringsselskap økte med 5 prosent fra 2014 til 2015. Veksten i forvaltningskapitalen var størst for verdipapirfond med 8 prosent. De syv største finanskonsernene/alliansenes forvaltningskapital utgjør 69 prosent av den totale forvaltningskapitalen, se tabell 3.1. Dette er en nedgang på ett prosentpoeng fra 2014. DNB-konsernet har en markedsandel på 31 prosent av det totale finansmarkedet. Dersom eierbankenes forvaltningskapital inkluderes, er Sparebank1/Samarbeidende sparebanker nest størst målt i andel av den totale forvaltningskapitalen. Tilsvarende inkluderes eierbankene i Eika-gruppen i tabellen nedenfor. Nordea er det største utenlandskeide konsernet i Norge. Finanskonsernernes andel av den totale forvaltningskapitalen er størst i livsforsikringssegmentet (91 prosent). Finanskonsernene har også en stor andel av verdipapirfondenes og kredittinstitusjonenes samlede forvaltningskapital. Innenfor skadeforsikringssegmentet har de utenlandske filialene en sterk posisjon.

Tabell 3.1: Strukturen i det norske finansmarkedet målt i prosent av forvaltningskapital* 31.12.15

Prosent av forvaltningskapital	Kredittinstitusjoner	Verdipapirfond	Skadeforsikring	Livsforsikring	Sum konsern
DNB	35	24	1	22	31
SpareBank1/Samarb. Sparebanker	15	5	6	3	12
Nordea	10	11	0	7	10
KLP	0,5	17	2	36	7
Storebrand	1	11	1	21	4
Eika-Gruppen	5	1	2	0	4
Gjensidige	0,5	0	24	2	1
Sum finanskonsern/allianser	66	69	36	91	69
Øvrige selskaper	34	31	64	9	31
Totalt marked	100	100	100	100	100
herav utenlandske filialer	13		29	0,3	10
herav utenlandskeide datterselskaper	12		1	9	10

* For kredittinstitusjoner som inngår i bankkonsern er sum forvaltningskapital for bankkonsern benyttet. Med unntak av dette er sum forvaltningskapital for finansgrupper basert på sum forvaltningskapital i de ulike bransjer og vil avvike fra konsernernes egne konsernregnskap. I totalmarkedet inngår norske bankers virksomhet i utlandet og utenlandske institusjoners filialer i Norge

Utenlandske filialer og utenlandskeide datterselskaps andel av den totale forvaltningskapitalen falt med nær ett prosentpoeng til 20 prosent i løpet av 2015. For kredittinstitusjoner var det en nedgang på ett prosentpoeng, mens det for liv- og skadeforsikringssegmentet var en økning på om lag ett prosentpoeng. De utenlandske aktørenes (datterselskaper og filialer) markedsandel er høyest blant kredittinstitusjonene og skadeforsikringsselskapene.

Kredittinstitusjoner

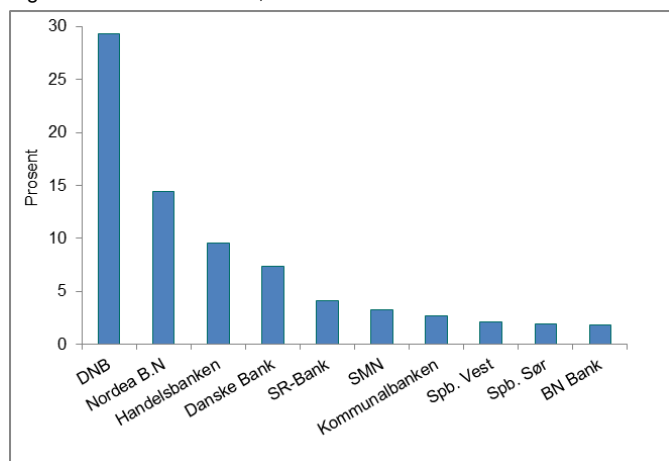
Utenlandske banker, både gjennom datterbanker og filialer, har en betydelig markedsandel på utlån til norske kunder. De utenlandske bankene har særlig en sterk posisjon for utlån til bedriftskunder, hvor de utgjør over en tredjedel av utlånsvolumet. Det siste året har markedsandelen økt noe, både for utlån til bedrifter og utlån til personkunder. Hovedårsaken til denne økningen er den sterke veksten for Danske Banks filial det siste året.

Tabell 3.2: Markedsandeler¹ for utlån til innenlandske kunder, pr 31.12.2015

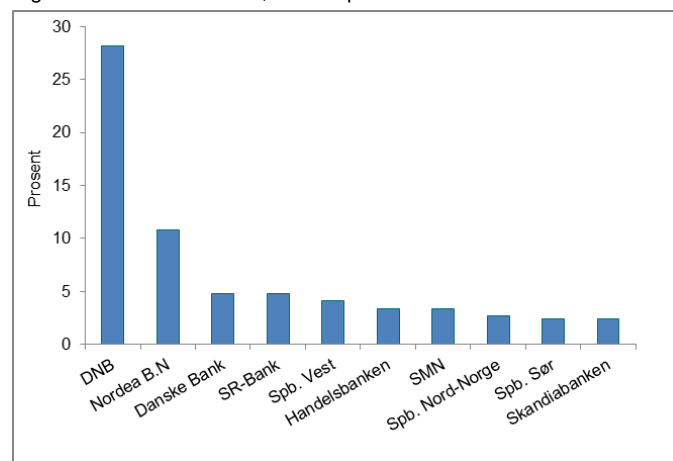
Prosent	Utlån til bedrifter	Endr. år	Utlån til personkunder	Endr. år
Norskeide kredittinstitusjoner	63,2	-0,7	75,6	-1,0
Utenlandskeide kredittinstitusjoner	36,8	0,7	24,4	1,0
... Herav juridiske enheter	16,6	-1,1	15,0	2,7
... Herav filialer	20,1	1,7	9,3	-1,7

DNB har en markedsandel på i underkant av 30 prosent både for utlån til bedriftskunder og til personkunder. De utenlandske bankenes filialer hadde en reduksjon i markedsandelen på personkundeutlån det siste året. Dette skyldes at Skandiabanken endret status i fjerde kvartal 2015, fra filial til norsk juridisk enhet. Den sterke veksten i Danske Banks utlån til personkunder i 2015 førte til at filialen var tredje størst i dette segmentet, mens den var femte størst ett år tidligere.

Figur 3.1: Markedsandeler, utlån til bedrifter

Figur 3.2: Markedsandeler, utlån til personkunder

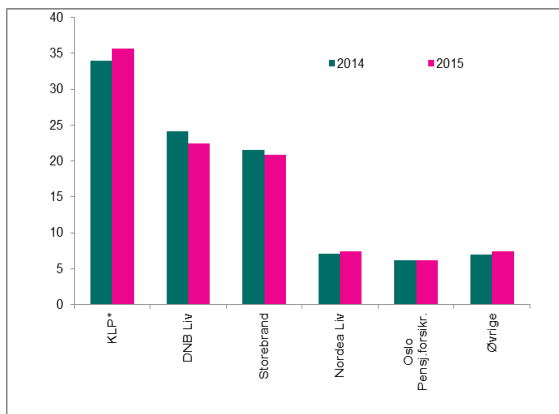
(For Kommunalbanken er det alt vesentligste av bedriftslånene til kommunalt eide aksjeselskaper)

Livsforsikringselskaper og pensjonskasser

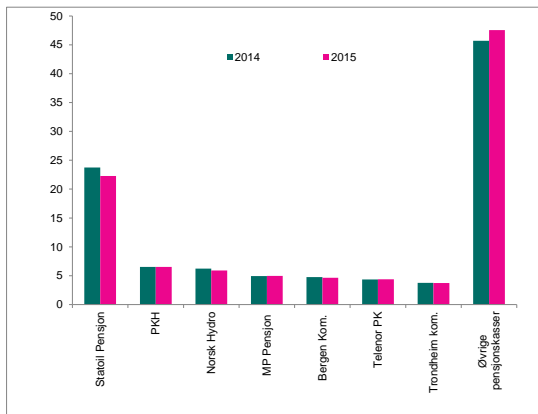
Det er ti norske og tre utenlandske livsforsikringselskaper i det norske markedet, samt en del mindre utenlandske filialer. KLP, DNB Livsforsikring og Storebrand Livsforsikring har en markedsandel på i underkant av 80 prosent av samlet forvaltningskapital i livselskapene, en andel som er uendret fra 2014. KLP har økt sin markedsandel til i underkant av 36 prosent, mens både DNB Liv og Storebrand har redusert sin markedsandel gjennom 2015. KLPs vekst de siste årene er en konsekvens av at DNB Liv og Storebrand har avviklet sine porteføljer med offentlige tjenestepensjonsordninger. Dette har medført at et betydelig antall kommuner og bedrifter har flyttet tjenestepensjonsordningene sine til KLP som er det eneste livsforsikringselskapet som tilbyr disse produktene. Forvaltningskapitalen er relativt konsentrert i livsforsikringssegmentet, der de fem nevnte selskapene har en markedsandel på mer enn 90 prosent.

¹ Alle markedsandeler inkluderer utlån overført til OMF-foretak, både heleide og gruppeide.

Figur 3.3: Markedsandeler målt i prosent av forvaltningskapital - livsforsikringselskaper

Figur 3.4: Markedsandeler målt i prosent av forvaltningskapital-pensjonskasser

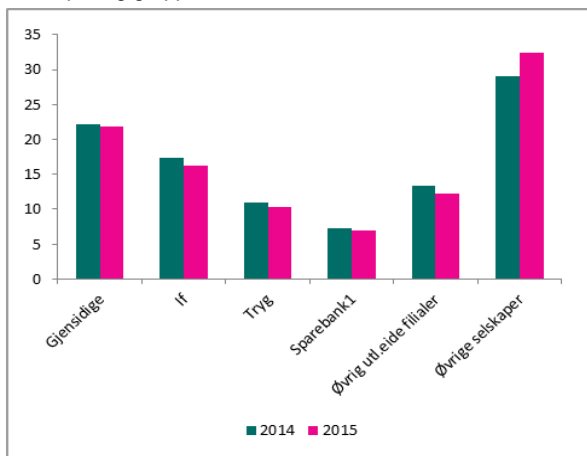

Pensjonskassene har en markedsandel på i underkant av 20 prosent i det samlede norske pensjonsmarkedet² og andelen har vært stabil over tid. Statoil Pensjon, som er klart størst av de 87 pensjonskassene, hadde en markedsandel på omlag 22 prosent av total forvaltningskapital i pensjonskassene i 2015, ned fra 24 prosent i 2014.

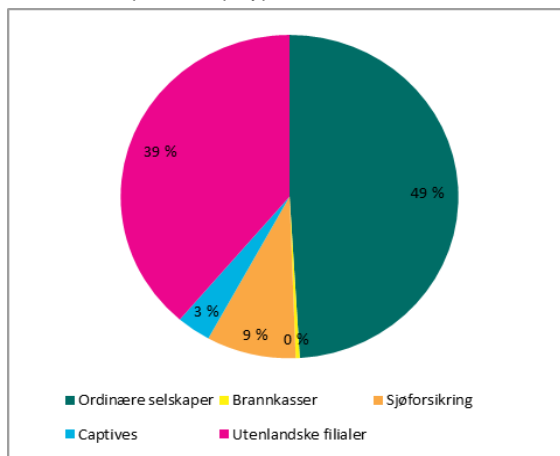
Skadeforsikringselskaper

Det norske skadeforsikringsmarkedet består av 93 aktører. Det store antallet forklares med at det er mange sjøforsikringselskap, captives og brannkasser. Disse selskapene har en samlet markedsandel på kun 12 prosent. De fire største skadeforsikringselskapene, Gjensidige, If, Tryg og Sparebank 1 Skadeforsikring har en markedsandel (målt ved forfalt bruttopremie) på i overkant av 55 prosent. Utenlandske aktører har en markedsandel på 39 prosent, hvorav If og Tryg har en samlet markedsandel på nær 27 prosent.

Figur 3.5: Markedsandeler målt i prosent av forfalt bruttopremie, selskaper og grupper

Figur 3.6: Markedsandeler målt i prosent av forfalt bruttopremie i 2015, fordelt på selskapstype

² Her definert som samlet forvaltningskapital i livselskaper og pensjonskasser. Ved beregning av totalmarkedet for pensjonskasser er det benyttet estimert forvaltningskapital for om lag 5 prosent av markedet.

4 Norske og nordiske finanskonsern

Norske finanskonsern

De største norskeide finanskonsernene, DNB, Sparebank 1 Gruppen, Storebrand, KLP og Gjensidige er aktører innenfor de fleste delene av finanssektoren. Konsernene har ulike strukturer, hvor de fleste er forsikringsdominerte, slik at resultatene ikke er direkte sammenlignbare. Målt etter forvaltningskapital, er DNB det største norske finanskonsernet ved utgangen av 2015, med en forvaltningskapital på 2 599 mrd. kroner. Blant de forsikringsdominerte konsernene er KLP størst med en forvaltningskapital på 527 mrd. kroner etter 3. kvartal 2015³.

DNB hadde et resultat før skatt på 31,9 mrd. kroner i 2015, en økning på 17,5 prosent fra 2014. Større volumer og høyere innskuddsmarginer bidro til at netto renteinntekter økte med 8,8 prosent fra 2014. En økning i netto andre driftsinntekter med 10,4 prosent i samme periode bidro også positivt til resultatveksten. Samtidig ble driftskostnadene redusert med 3,7 prosent, hovedsakelig på grunn av lavere lønnskostnader som følge av overgangen fra ytelses- til innskuddspensjon.

Tabell 4.1: Resultat før skatt og egenkapitalavkastning for norskeide finanskonsern

	2015			2014		
	Mill. kr.	% av FK	EK-avkastn.	Mill. kr.	% av FK	EK-avkastn.
DNB	31 858	1,23 %	14,5 %	27 102	1,02 %	13,8 %
Storebrand	-438	-0,08 %	7,3 %	2 601	0,53 %	10,8 %
SpareBank 1 Gruppen	1 617	2,79 %	17,2 %	2 406	4,37 %	28,0 %
KLP*	-	-	-	1 189	0,24 %	5,3 %
Gjensidige	5 050	3,91 %	17,4 %	5 400	4,74 %	18,1 %

Kilder: Kvartalsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

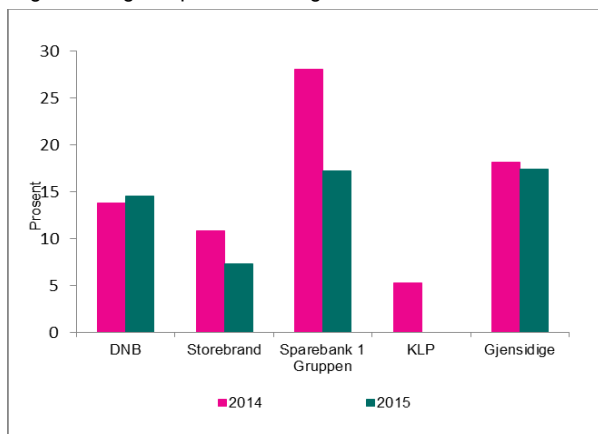
*Tall pr.31.12.2015 for KLP er ikke tilgjengelige.

Sparebank1 Gruppen, som ikke inkluderer eierbankenes resultater, viste en nedgang i resultat før skatt på 32,8 prosent til 1,6 mrd. kroner i 2015. Nedgangen skyldes hovedsakelig lavere finans- og avviklingsgevinster samt økte naturskadeerstatninger. Egenkapitalavkastningen for Sparebank 1 Gruppen ble redusert med 10,8 prosentpoeng fra 2014 til 17,2 prosent i 2015. Gjensidige hadde et resultat før skatt på 5,1 mrd. kroner i 2015, hvilket er en reduksjon på 6,5 prosent fra 2014. Økt kredittspread og svak avkastning på aksjer bidro til at nettoinntekter fra investeringer ble redusert med 40,5 prosent til 1,5 mrd. kroner i 2015. Selskapet bedret det forsikringstekniske resultatet med 4,6 prosent fra 2014, hovedsakelig drevet av premievekst på 4,3 prosent og en marginal økning av erstatningskostnader på 0,9 prosent. Egenkapitalavkastningen for Gjensidige var på 17,4 prosent, en reduksjon på 0,7 prosentpoeng fra 2014.

³ Selskapet har ikke publisert tall pr. 4. kvartal 2015

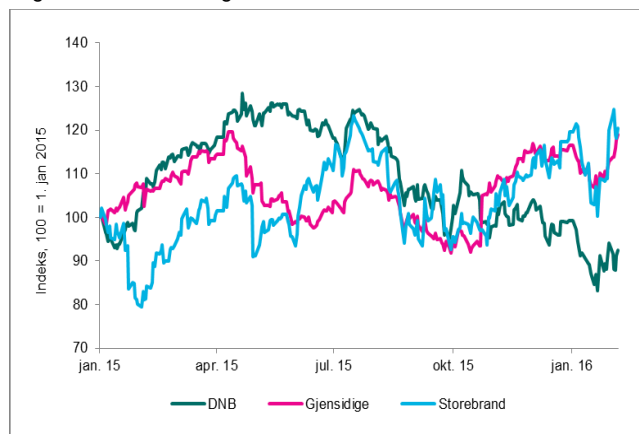
Av de fem største norskeide finanskonsernene er DNB, Gjensidige og Storebrand børsnoterte. Aksjekursen til DNB hadde en nedgang på 0,8 prosent i 2015. Gjensidige hadde en økning i aksjekursen på 16,5 prosent og Storebrand en økning på 19,7 prosent i samme periode. Siden utgangen av 2015 og frem til 5. februar har DNB-aksjen svekket seg med 6,7 prosent, mens aksjekursene til Gjensidige og Storebrand har økt med henholdsvis 2,1 prosent og 0,7 prosent.

Figur 4.1: Egenkapitalavkastning

Kilder: Kvartalsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

Figur 4.2: Børsutvikling for norske finanskonsern

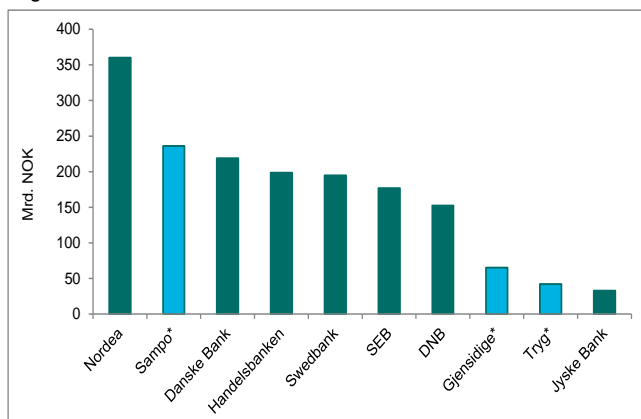

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Nordiske finanskonsern

Nordea var det største nordiske finanskonsernet ved utgangen av 2015 med en forvaltningskapital på 6 223 mrd. norske kroner. Markedsverdien var om lag 360 mrd. kroner per 18. januar 2016. DNB var det femte største konsernet med en forvaltningskapital på 2 599 mrd. kroner. Målt etter markedsverdi var DNB nummer sju, med 153 mrd. kroner. Sju av de ti største finanskonsernene i Norden er bankdominerte, og sju av de åtte største har virksomhet i Norge.

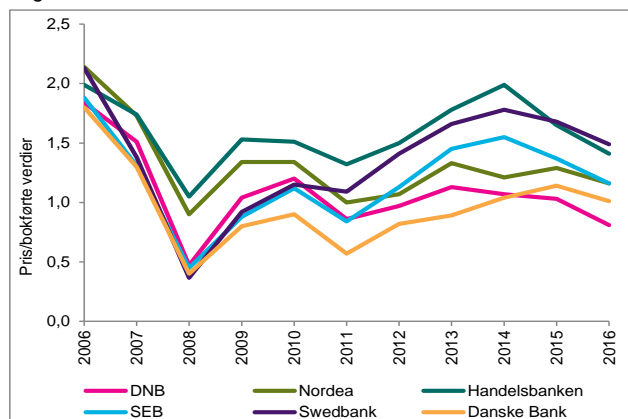
Figur 4.3: Markedsverdi nordiske finanskonsern

Kilder: J.P. Morgan, 18. januar 2016

*Sampo, Gjensidige og Tryg er forsikringsdominert

Figur 4.4: Pris/bokført verdi

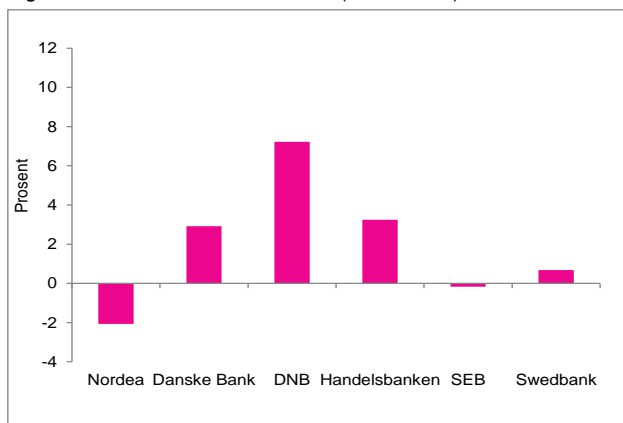

Kilde: J.P. Morgan, 18. januar 2016

Børsenes verdsettelse av nordiske bankaksjer i forhold til bokførte verdier (P/B) viste at Swedbank og Handelsbanken lå høyest per 18. januar 2016. Det har vært en generell nedgang så langt i år. Vurderes børskurs i forhold til løpende inntjening (P/E), var DNB lavest verdsatt til en børskurs på 7,5 ganger inntjeningen. Handelsbanken lå høyest med en børskurs på 12,2 ganger inntjeningen. Gjennomsnittlig P/E for de store nordiske bankene var 10,1, mot 11,2 per 8. desember 2015.

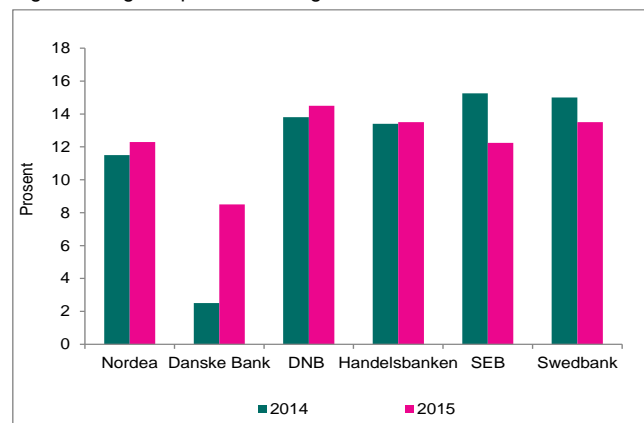
Nordea og SEB hadde en nedgang i utlån til kunder sammenlignet med ett år tilbake. De fire andre nordiske bankkonsernene økte utlånene i denne perioden. Noe av årsaken til den høye vekstraten for DNB skyldes at den norske kronen, i større grad enn den svenske og danske kronen, har svekket seg mot amerikanske dollar det siste året. De store nordiske bankkonsernene, med unntak av SEB og Swedbank, forbedret resultatet og hadde en økning i egenkapitalavkastningen i 2015.

Figur 4.5: Utlånsvekst 12 måneder (lokal valuta)

Kilde: Kvartalsrapporter

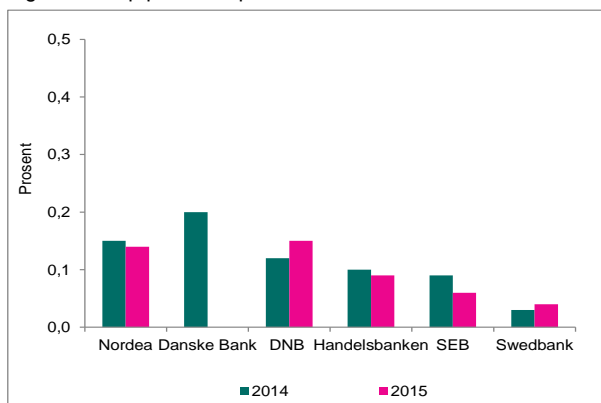
Figur 4.6: Egenkapitalavkastning

Kilde: Kvartalsrapporter

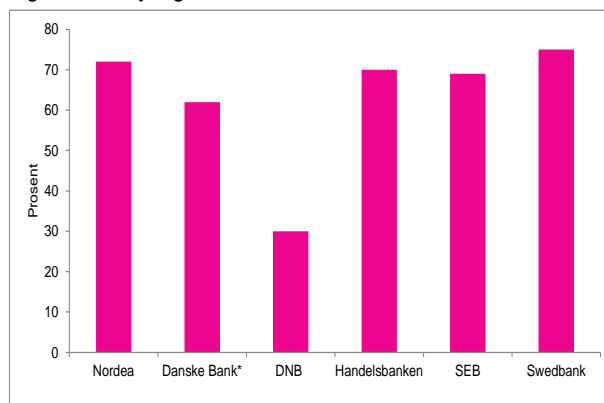
Utlånstapene var gjennomgående lave i 2015. DNB lå høyest med en tapsprosent på 0,15. DNB hadde lavest utbyttegrad av de største nordiske finanskonsernene med 30 prosent. De svenske bankene lå høyest med en utbyttegrad mellom 70 og 75 prosent.

Figur 4.7: Tap på utlån i prosent av utlån

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 4.8: Utbyttegrad i 2015

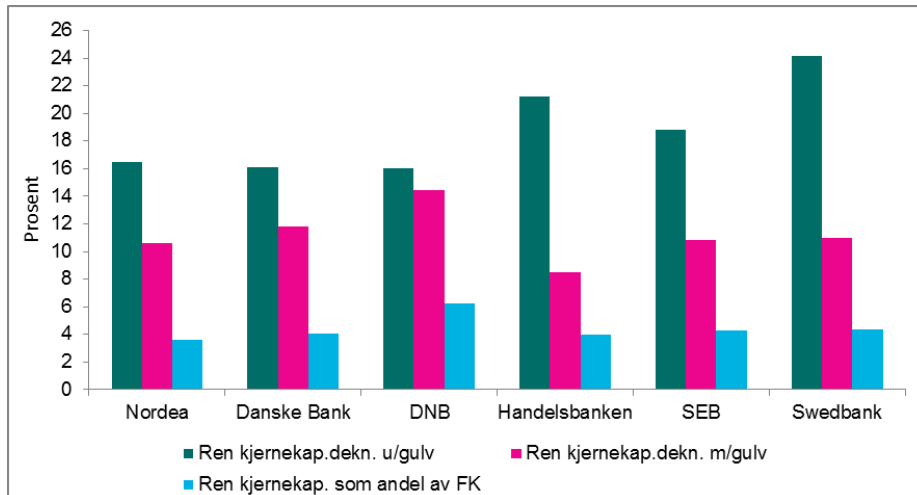

Kilde: Kvartalsrapporter

*Utbytte beregnet på grunnlag av resultat etter nedskrivning på goodwill

DNB hadde høyest ren kjernekapitaldekning (med Basel I-gulv) ved utgangen av 2015 med 14,4 prosent. Differansen mellom ren kjernekapitaldekning med og uten gulv på beregningsgrunnlaget, varierte fra 1,6 prosentpoeng i DNB til 13,1 prosentpoeng i Swedbank. Forskjellene er klart størst for de svenske konsernene. DNB hadde lavest ren kjernekapitaldekning uten gulv med 16,0 prosent, men høyest ren kjernekapital som andel av forvaltningskapitalen med 6,3 prosent.

Figur 4.9: Ren kjernekapitaldekning per 31.12.2015

5 Kredittinstitusjoner

Banker

- Gode resultater og fremdeles høy utlånsvekst
- Mislighold og utlånstap på lave nivåer
- Reduksjon i kort markedsfinansiering, økte risikopåslag på obligasjoner

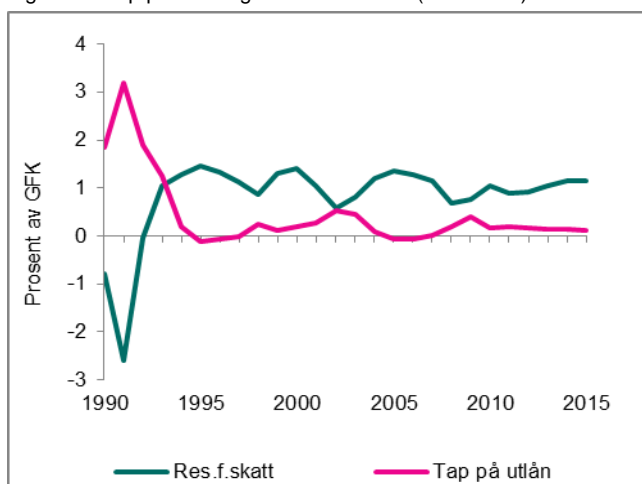
Kapittelet tar for seg utviklingen i samtlige 124 norske banker. For banker som er finanskonsern benyttes regnskapstall for bankkonsern, for øvrige banker benyttes morbanktall. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital, eller utlån, er prosentsatsene annualisert. Det vises utvikling for tre grupper av banker: de syv store bankene⁴ (utgjør 76 prosent av forvaltningskapitalen i norske bankkonsern), øvrige mellomstore banker (25 banker med mer enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør nær 18 prosent av total forvaltningskapital) og mindre banker (92 banker med mindre enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør nær 7 prosent av total forvaltningskapital).

Omtale av bankenes soliditet og likviditet legges ut i en egen rapport i mars.

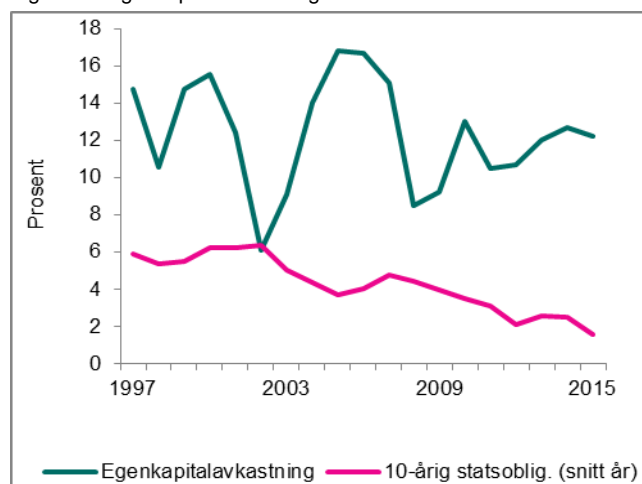
Resultat

Bankenes resultat før skatt var 6 prosent høyere i 2015 enn året før. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) sank resultatet svakt, til 1,1 prosent. Egenkapitalavkastningen var 12,2 prosent, en reduksjon på 0,6 prosentpoeng. Netto renteinntekter og tap på utlån var om lag på samme nivå som året før. Reduksjon i øvrige inntekter ble nær motsvart av lavere driftskostnader.

Figur 5.1: Tap på utlån og resultat før skatt (% av GFK)

Figur 5.2: Egenkapitalavkastning

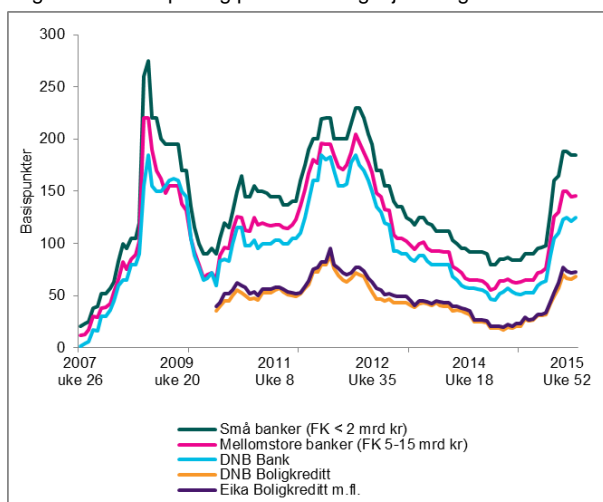
⁴ DNB Bank, Nordea Bank Norge og de 5 store regionale sparebankene.

Tabell 5.1: Resultat for samtlige norske banker

	2015		2014		4.kv.15		4.kv.14	
	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK
Netto renteinntekter	78 242	1,55	72 474	1,55	21 168	1,59	19 579	1,55
Andre inntekter	32 631	0,65	33 348	0,71	7 610	0,57	7 178	0,57
herav verdiendr. finansielle instrumenter	8 269	0,16	8 158	0,17	1 846	0,14	649	0,05
Driftskostnader	47 585	0,94	46 294	0,99	11 750	0,88	12 222	0,97
herav lønn og personalkostnader	23 778	0,47	23 874	0,51	5 076	0,38	6 040	0,48
Resultat før tap på utlån	63 288	1,26	59 528	1,28	17 028	1,28	14 535	1,15
Bokførte tap på utlån	6 153	0,12	5 914	0,13	2 780	0,21	2 134	0,17
Gev/tap ikke-fin.ei /langsiktige verdip.	50	0,00	344	0,01	-39	0,00	-114	0,00
Resultat før skatt	57 185	1,13	53 959	1,16	14 209	1,07	12 287	0,98
Skattekostnad	13 735	0,27	12 653	0,27	2 973	0,22	2 840	0,23
Resultat etter skatt	43 450	0,86	41 306	0,89	11 236	0,85	9 447	0,76
Egenkapitalavkastning (%)	12,2		12,8		12,6		11,7	

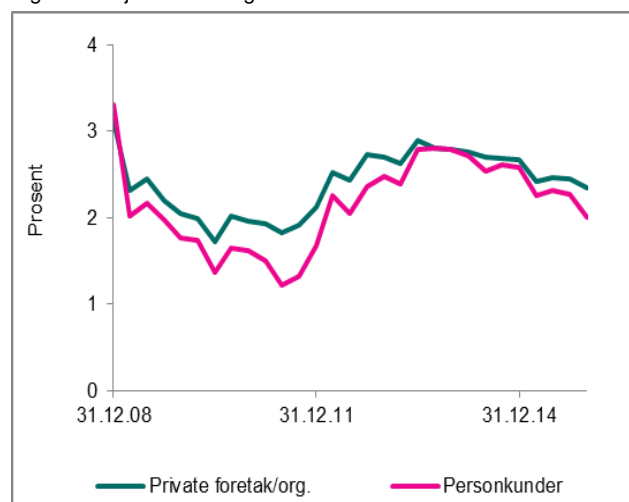
Sett i forhold til GFK var bankenes samlede netto renteinntekter på samme nivå som året før. Synkende utlånsrenter førte til at nominelle renteinntekter var 7 prosent lavere enn året før, på tross av veksten i forretningsvolum. Det siste året var det særlig sterk nedgang i renten på utlån til personkunder, med en reduksjon i gjennomsnittlig boliglånsrente på 0,9 prosentpoeng. På tross av synkende utlånsrenter har nettorenten blitt opprettholdt som følge av reduserte finansieringskostnader. Nominelle rentekostnader har sunket jevnt siden 2012 og var 21 prosent lavere i 2015 enn ett år tidligere. Dette forklares både av lavere pengemarkedsrenter og reduserte risikopåslag på obligasjoner. Risikopåslagene økte betydelig i andre halvår 2015, særlig på seniorobligasjoner, men som følge av at bankenes fremdeles sitter på en betydelig verdipapirgjeld tatt opp i perioder med høyere risikopåslag, har den gjennomsnittlige finansieringskostnaden fortsatt å synke.

Figur 5.3: Risikopåslag på seniorobligasjoner og OMF

Kilde: DNB Markets, indikative priser

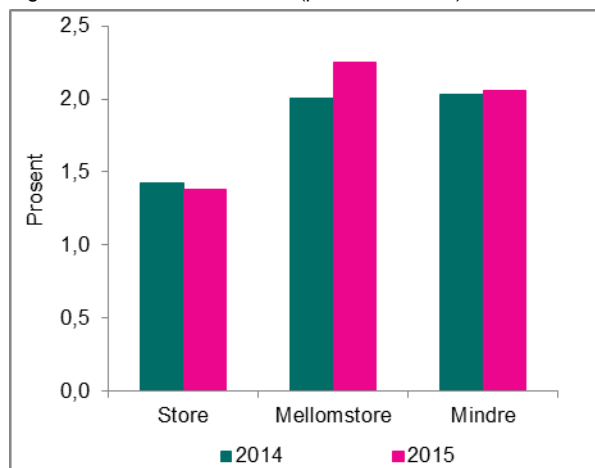
Figur 5.4: Gjennomsnittlig utlånsrente

Andre inntekter, eksklusiv verdiendringer på finansielle instrumenter, var 3 prosent lavere enn i 2014. Noe av årsaken til dette var mindre provisjoner fra deleide OMF-foretak, som følge av rentenedgangen. Disse inntektene ville blitt ført som netto renteinntekter dersom de overførte lånene fremdeles hadde stått på

bankenes egne balanser. Netto verdiendringer på finansielle instrumenter var marginalt høyere enn året før, på tross av betydelige netto tap (realiserte og urealiserte) på obligasjonsbeholdningene og sterkt reduserte gevinster på aksjer. I motsatt retning trakk verdiendring på finansielle derivater og valuta. Positive verdiendringer på sikringsinstrumenter benyttet i forbindelse med obligasjonsfinansiering bidro også positivt i 2015.

Figur 5.5: Netto renteinntekter (prosent av GFK)

Figur 5.6: Netto provisjonsinntekter (prosent av GFK)

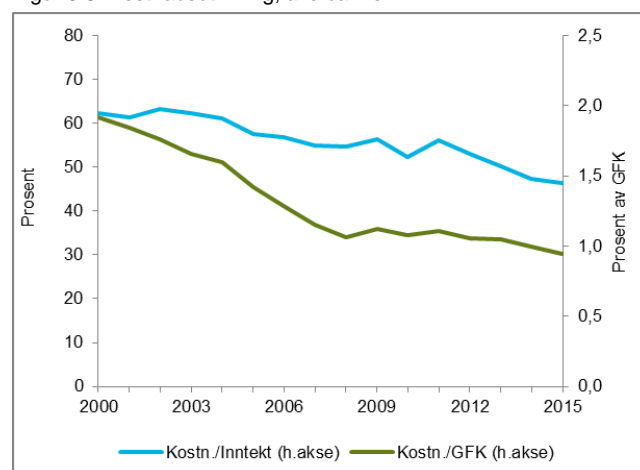
Totale driftskostnader var 3 prosent høyere enn ett år tidligere, men sank betydelig i forhold til GFK. Som følge av høyere vekst i inntekter gikk bankenes samlede kostnad/inntektsforhold ned med ett prosentpoeng, til 46,4 prosent.

Figur 5.7: Kostnad-/inntektsforhold

Ekskl. verdiendringer på finansielle instrumenter

Figur 5.8: Kostnadsutvikling, alle banker

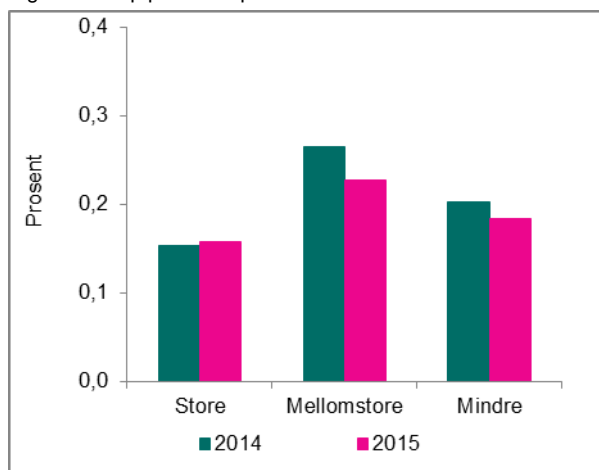

Utlånstapene var 4 prosent høyere enn året før, men sank svakt i forhold til utlånsvolumet, til 0,17 prosent. Tapene i fjerde kvartal isolert tilsvarte 0,31 prosent (annualisert) av utlån. Dette er det høyeste kvartalsvise tapsnivået siden fjerde kvartal 2012. Totale utlånstap for 2015 tilsvarte 10 prosent av bankenes resultat før tap, se figur 5.10. Sett i forhold til bankenes egenkapital var utlånstapene 1,7 prosent. Gruppen av de mellomstore bankene hadde høyere tap enn de to andre gruppene, noe som forklares av at enkelte banker i

denne gruppen har betydelige porteføljer av forbrukslån. Holdes disse bankene utenfor viste gruppen av mellomstore banker lavere tap enn de to andre gruppene.

Lave utlånstap har vært en viktig forklaring på de gode resultatene i bankene de siste årene. En økning av utlånstap på 10 basispunkter (i forhold til utlånsvolum) tilsvarer en reduksjon av egenkapitalavkastning på om lag ett prosentpoeng (alt annet uendret).

Figur 5.9: Tap på utlån i prosent av brutto utlån

Figur 5.10: Tapsutvikling ift resultat før tap og egenkapitalen

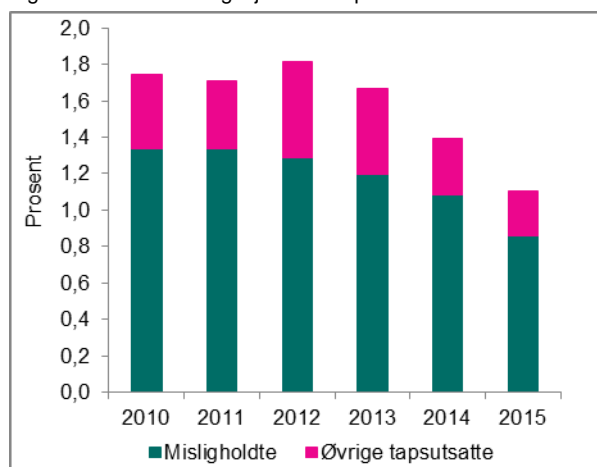

Akkumulerte tapsnedskrivninger på utlån utgjorde 0,8 prosent av brutto utlån ved utgangen av året, hvor 0,5 prosent var individuelle nedskrivninger. Dette var uendrede nivåer fra året før. I fjerde kvartal isolert var det en svak økning av de gruppemessige nedskrivningene relativt til utlånsvolumet, hvor halvparten av bankene viste en økning. For individuelle nedskrivninger gikk nivået marginalt ned i fjerde kvartal, relativt til utlånene.

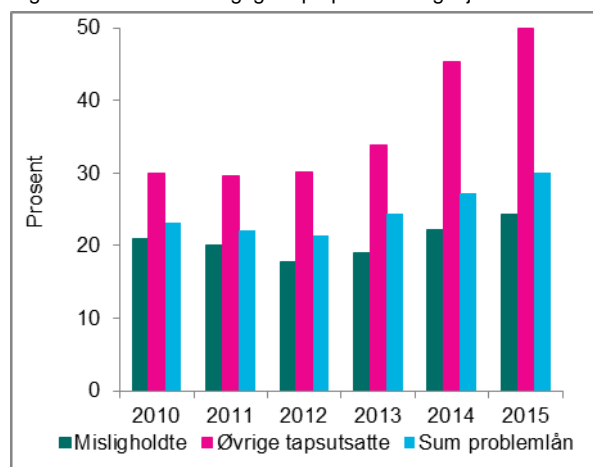
Volumet av misligholdte engasjementer økte svakt i fjerde kvartal, men for 2015 som helhet var det en reduksjon på 5 prosent. Misligholdte engasjementer (klassifisert som misligholdt senest 30 dager etter forfall/overtrekk) utgjorde 1,1 prosent av utlånsmassen ved utgangen av fjoråret, ned 0,2 prosentpoeng fra året før. I figurene 5.11 og 5.12 vises utviklingen for summen av misligholdte og øvrige tapsutsatte engasjementer, for banker (inkludert OMF-foretak) på ikke-konsolidert nivå⁵. Øvrige tapsutsatte engasjementer er engasjementer som ikke er definert som misligholdte, men hvor bankene likevel har foretatt individuelle tapsnedskrivninger. Totale problemengasjementer sank med 0,3 prosentpoeng i 2015, til 1,1 prosent av utlånsvolumet. Som følge av større reduksjon i misligholdsvolum enn i nedskrivninger, steg nedskrivningsgraden på misligholdte engasjementer med 2 prosentpoeng til 24,4 prosent. For øvrige tapsutsatte engasjementer steg nedskrivningsgraden fra 45 prosent til 50 prosent i 2015.

⁵ Datterselskaper i utlandet er ikke inkludert

Figur 5.11: Problemengasjementer i prosent av brutto utlån

Figur 5.12: Nedskrivningsgrad på problemengasjementer

Balanse

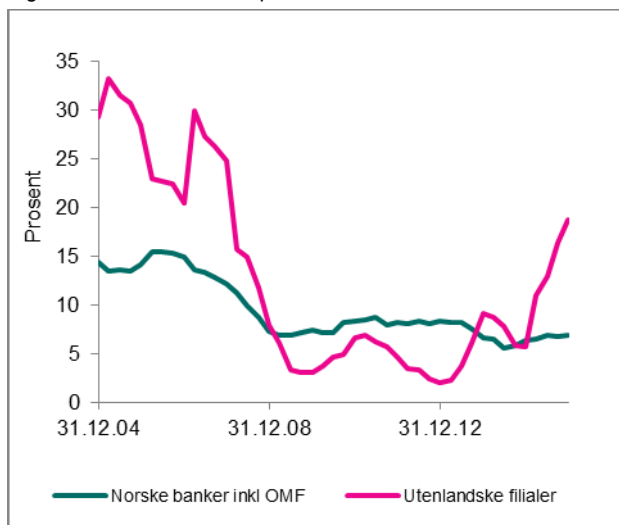
Bankene hadde en vekst i utlån til kunder på 7,1 prosent siste år. Inkluderes de fire gruppeeide OMF-foretakene (Sparebank 1 Boligkreditt, Sparebank 1 Næringskreditt, Terra Boligkreditt og Verd Boligkreditt) var veksten 6,9 prosent.

Tabell 5.2: Balanseposter for samtlige norske banker

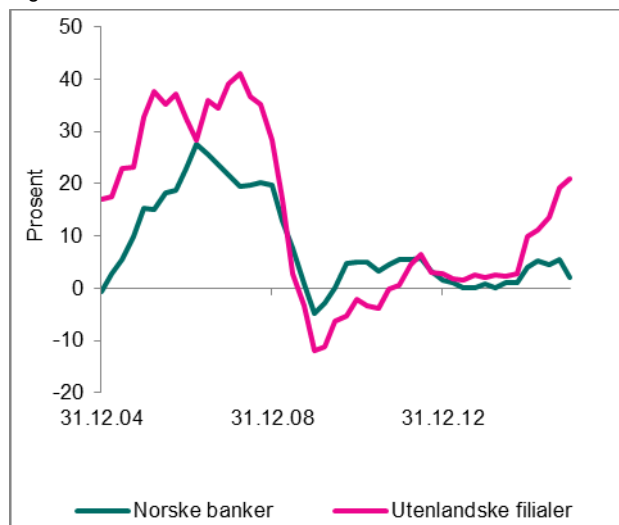
	31.12.15		31.12.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	4 804,6		4 692,9		2,4
Brutto utlån til kunder	3 556,1		3 321,6		7,1
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	3 809,4		3 564,3		6,9
Tapsnedskrivninger på utlån	-25,6	-0,8	-24,4	-0,8	4,7
herav individuell tapsnedskrivning	-16,4	-0,5	-16,2	-0,5	1,0
herav gruppenedskrivning	-9,2	-0,3	-8,2	-0,3	12,0
Brutto misligholdte utlån	40,4	1,1	42,6	1,3	-5,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	470,3		515,9		-8,8
Innskudd fra kunder	2 157,1		2 086,3		3,4
Verdipapirgjeld	1 465,0		1 386,9		5,6
Innskuddsdekning (%)	60,7		62,8		

Vekstraten for utlån til personkunder, fra samtlige banker, økte kun marginalt fra tredje til fjerde kvartal, til en 12-måneders vekst på 7,9 prosent ved utgangen av 2015. Dette var det sjette kvartalet på rad med stigende veksttakt. For de norske bankene isolert var vekstraten 7,0 prosent. Den sterke veksten for utenlandske filialer i Norge fortsatte i fjerde kvartal, og ga en vekst for året på 18,7 prosent.

Figur 5.13: Vekst i utlån til personkunder

Figur 5.14: Vekst i utlån til innenlandske bedriftskunder

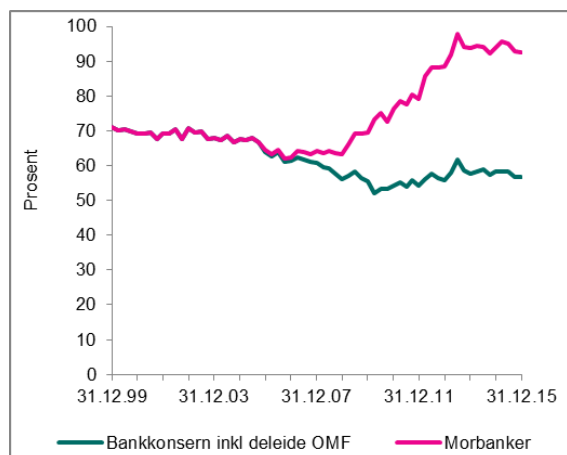
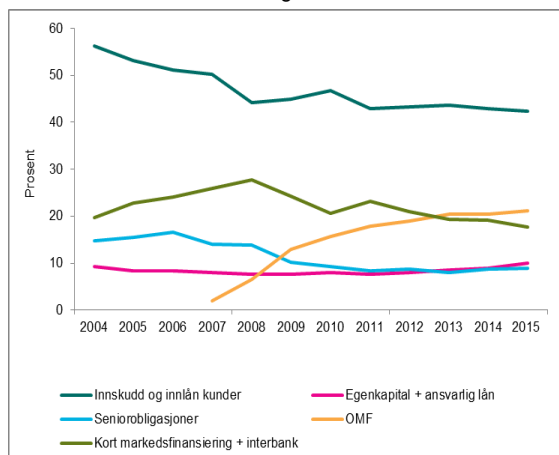

Norske bankers utlån til innenlandske bedriftskunder økte med 2,1 prosent i 2015, etter en nedgang i vekstrate på 3 prosentpoeng siste kvartal. De utenlandske filialene fortsatte den sterke utlånsveksten, med en økning i utlån på 21,1 prosent siste år. For samtlige banker, norske og utenlandske, sank utlånsveksten til innenlandske bedriftskunder fra 7,9 prosent ved utgangen av september, til 5,6 prosent ved utgangen av desember.

Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og verdipapirmarkedene. Høsten 2008 viste at en generell tillitskrise og stor usikkerhet kan føre til at penge- og kapitalmarkedene slutter å fungere i perioder. Kundeinnskudd har derimot vist seg å være en relativt stabil finansieringskilde, også i perioder med markedsuro.

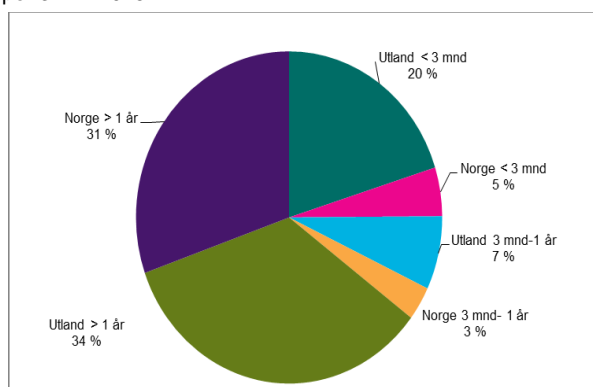
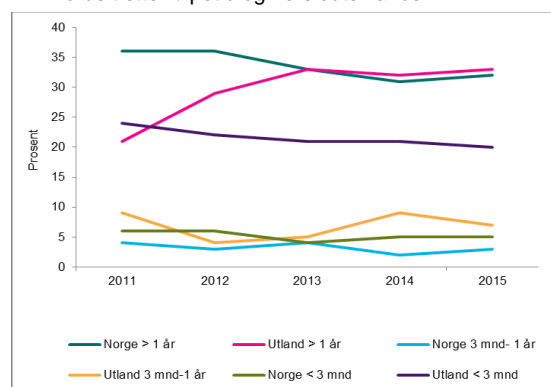
Innskudd fra kunder steg med 3,4 prosent siste år. De mellomstore bankene hadde høyest innskuddsvekst med 8,8 prosent, de mindre bankene hadde en vekst på 7,4 prosent, mens de store bankene økte sine kundeinnskudd med 1,4 prosent.

Innskuddsdekningen i morbankene har økt markert de seneste årene som følge av overføringer av utlån fra bankene til boligkredittforetakene. Innskuddsdekningen utgjorde 92,5 prosent ved årsslutt 2015. Inkluderer lånene som ligger i OMF-foretak, herunder de deleide foretakene, var innskuddsdekningen 57 prosent.

Figur 5.15: Innskuddsdekning
foretakFigur 5.16: Utvikling i finansieringskilder, banker og OMF-
foretak
Prosent av total finansiering

Andelen kundeinnskudd av total finansiering var 42 prosent ved årsslutt 2015, en nedgang på ett prosentpoeng sammenlignet med årsslutt 2014, men stabilt sammenlignet med utgangen av tredje kvartal 2015, se figur 5.16. Andelen markedsfinansiering av total finansiering var stabil på 48 prosent.

Bankenes markedsfinansiering består av seniorobligasjoner, OMF og kort markedsfinansiering inkludert interbankgjeld. Siden 2007, da det ble mulig for bankene å utstede OMF gjennom kredittforetak, har OMF fått stadig større betydning som finansieringskilde for bankene. Ved årsslutt 2015 var andelen OMF av bankenes markedsfinansiering 44 prosent, en økning på 2 prosentpoeng både sammenlignet med årsslutt 2014 og utgangen av tredje kvartal 2015. Andelen kort markedsfinansiering ble redusert til 37 prosent, mens andelen seniorobligasjoner økte med ett prosentpoeng fra årsslutt 2014 og utgangen av tredje kvartal 2015, til 19 prosent.

Figur 5.17: Markedsfinansiering, banker og OMF-foretak
per 31.12.2015.Figur 5.18: Utvikling i markedsfinansiering, banker og OMF-foretak,
fordelt etter løpetid og norsk/utenlandsk

Over 60 prosent av bankenes markedsfinansiering er gjeld til utlandet. En betydelig andel av dette er kortsiktig finansiering (under 3 måneder) i pengemarkedene. Kortsiktig gjeld til utlandet stod for 20 prosent av samlet markedsfinansiering ved årsslutt 2015, en nedgang på 2 prosentpoeng sammenlignet med utgangen av tredje kvartal 2015 og ett prosentpoeng sammenlignet med årsslutt 2014. Til tross for en betydelig andel kortsiktig finansiering, utgjør finansiering med løpetid over 1 år størst andel av markedsfinansieringen med 65 prosent, en økning på 2 prosentpoeng siste år.

Nærmere om OMF-foretakene

24 kredittforetak utsteder OMF i Norge. Av disse er 19 heleid av banker, mens fem er deleid av flere banker. OMF-foretakene hadde 1 166 mrd. kroner i brutto utlån til kunder ved utgangen av 2015.

OMF skiller seg fra andre obligasjoner ved at eierne av verdipapiret har fortrinnsrett til dekning av sine krav i en sikkerhetsmasse dersom OMF-foretaket skulle misligholde forpliktelsene sine. Verdien av sikkerhetsmassen må til enhver tid overstige verdien av OMFene, jf. finansforetakslovens § 11-11. Overpantsettelsen ligger normalt mellom 10 og 15 prosent. Gjennomsnittlig belåningsgrad på utlån som inngår i sikkerhetsmassen ligger mellom 45 og 55 prosent for de fleste OMF-foretakene, og har endret seg lite det siste året.

Resultatene for heleide OMF-foretak inngår i bankenes konsernregnskap, og er dermed inkludert i omtalen av banker. De heleide OMF-foretakene hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 4,8 prosent gjennom overføringer eller formidling av lån fra banker til boligkredittforetak.

Tabell 5.3: Balanseposter heleide OMF-foretak (19 selskaper)

	31.12.2015	31.12.2014	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 028 458	978 271	5,1
Brutto utlån til kunder	905 383	863 756	4,8
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	880 265	829 280	6,1
Fyllingssikkerhet	85 635	84 308	1,6
Sum sikkerhetsmasse	982 191	929 819	5,6
Gjennomsnittlig overpantsettelse	30,0 %	31,5 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	755 502	706 852	6,9
Gjeld til kredittinstitusjoner	176 056	177 859	-1,0

De deleide OMF-foretakene hadde en forbedring av resultat før skatt sammenlignet med året før. Resultatutviklingen er i stor grad påvirket av netto gevinster på finansielle instrumenter. Resultatet påvirkes også av at nettorenten synker som følge av nedgangen i utlånsrenter. For de deleide OMF-foretakene økte utlånene med 5,3 prosent det siste året.

Tabell 5.4: Resultatposter deleide OMF-foretak (5 selskaper)

	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 303	0,36	1 410	0,45
Andre inntekter	-36	-0,01	-642	-0,20
herav verdiendr. finansielle instrumenter	428	0,12	-42	-0,01
Andre kostnader	122	0,03	122	0,04
herav lønn og personalkostnader	58	0,02	57	0,02
Resultat før tap på utlån	1 139	0,32	641	0,20
Bokførte tap på utlån	0	0,00	0	0,00
Resultat før skatt	1 139	0,32	641	0,20
Skattekostnad	265	0,07	173	0,06
Resultat etter skatt	874	0,24	468	0,15

Tabell 5.5: Balanseposter deleide OMF-foretak (5 selskaper)

	31.12.2015	31.12.2014	% vekst
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	385 272	337 749	14,1
Brutto utlån til kunder	260 272	247 119	5,3
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	256 541	246 567	4,0
Fyllingssikkerhet	32 872	18 542	77,3
Sum sikkerhetsmasse	300 004	274 440	9,3
Gjennomsnittlig overpantsettelse	11,6 %	12,5 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	268 856	244 005	10,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	42 386	31 939	32,7

Utenlandske bankers filialer i Norge

De ti utenlandske bankenes filialer i Norge hadde en utlånsvekst på 17,8 prosent siste år. De utenlandske filialenes innskudd fra kunder sank med 4 prosent.

Tabell 5.6: Hovedposter i regnskapet for utenlandske bankers filialer i Norge

	2015		2014	
	Mill.kr	% GFK	Mill.kr	% GFK
Netto renteinntekter	8 228	1,19	8 043	1,34
Andre inntekter	6 658	0,97	5 905	0,98
herav verdiendr. finansielle instrumenter	669	0,10	1 076	0,18
Driftskostnader	8 203	1,19	7 257	1,21
herav lønn og admin.kost.	4 250	0,62	4 076	0,68
Resultat før tap	6 683	0,97	6 691	1,11
Tap på utlån	812	0,12	697	0,12
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	0	0,00	0	0,00
Resultat før skatt	5 871	0,85	5 994	1,00
	31.12.15		31.12.14	
	Mrd.kr		Mrd.kr	Vekst
Forvaltningskapital	680,2		628,5	8,2
Brutto utlån til kunder	527,4		447,8	17,8
Innskudd fra kunder	235,1		244,9	-4,0

Øvrige kredittforetak

Gruppen øvrige kredittforetak består av Kommunalbanken, Bolig- og Næringskreditt og Kredittforeningen for Sparebanker, med til sammen 483 mrd. kroner i forvaltningskapital. Resultat før skatt for denne gruppen var bedre enn i samme periode i fjor. Hovedårsaken til dette er at ett selskap hadde netto urealiserte gevinster på finansielle instrumenter i 2015, mot tap året før.

Tabell 5.7: Resultatposter (3 kredittforetak)

	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 805	0,41	1 727	0,43
Andre inntekter	992	0,22	-656	-0,16
herav verdiendr. finansielle instrumenter	974	0,22	-701	-0,17
Andre kostnader	236	0,05	205	0,05
herav lønn og personalkostnader	141	0,03	117	0,03
Resultat før tap på utlån	2 556	0,58	863	0,21
Bokførte tap på utlån	-3	0,00	-5	0,00
Resultat før skatt	2 559	0,58	868	0,22
Skattekostnad	700	0,16	235	0,06
Resultat etter skatt	1860	0,42	633	0,16

Tabell 5.8: Balanseposter (3 kredittforetak)

	31.12.2015	31.12.2014	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	464 403	477 293	-2,7
Brutto utlån til kunder	266 679	262 428	1,6
herav utlån vurdert til amortisert kost	132 416	124 973	6,0
herav utlån vurdert til virkelig verdi	134 263	137 455	-2,3
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	398 760	407 987	-2,3
Gjeld til kredittinstitusjoner	13 915	33 886	-58,9

Finansieringsselskaper

- Nedgang i netto renteinntekter
- Noe lavere bokførte tap
- Forbrukslån (i finansieringsselskaper og banker) økte med over 12 prosent

Finansieringsselskapenes hovedområder er leasing og bilfinansiering i tillegg til kortbaserte utlån og annen forbruksfinansiering. Markedet er bredt sammensatt, og det er store variasjoner mellom selskaper når det gjelder resultat- og balanseutvikling. De foreløpige tallene omfatter 26 norske finansieringsselskaper.

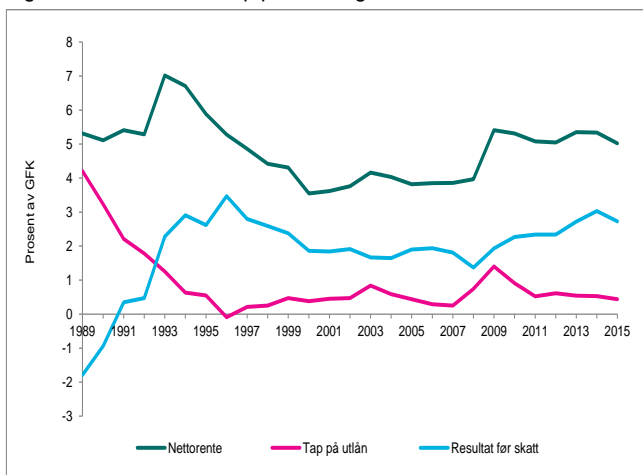
Resultat

Finansieringsselskapenes resultat før skatt var på 3,1 mrd. kroner, en økning på 2 prosent fra året før. Målt i forhold til GFK var det en nedgang i resultatet på 0,3 prosentpoeng. Andre inntekter gikk ned fordi ett selskap hadde høye engangsinntekter i 2014 på grunn av salg av kundeportefølje. Det var en nedgang i administrasjonskostnadene og lavere bokførte tap i 2015. Egenkapitalavkastningen falt med 1,7 prosentpoeng sammenlignet med året før.

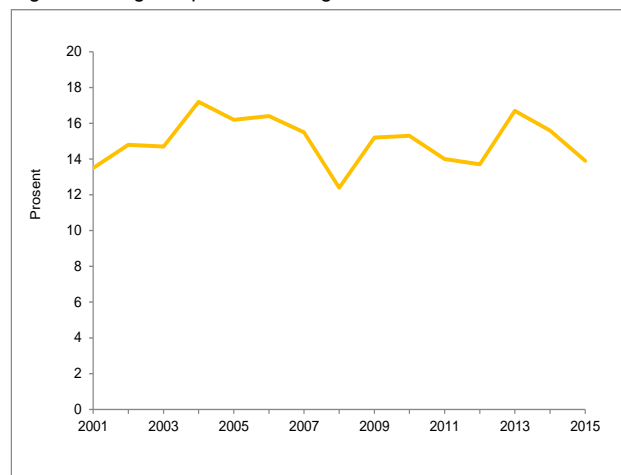
Tabell 5.9: Resultatposter finansieringsselskaper

	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	5 755	5,02	5 398	5,34
Andre inntekter	526	0,46	856	0,85
herav verdiendr. finansielle instrumenter	42	0,04	7	0,01
Andre kostnader	2 438	2,13	2 545	2,52
herav lønn og personalkostnader	1 145	1,00	1 089	1,08
Driftsresultat før tap	3 630	3,17	3 597	3,56
Bokførte tap på utlån	501	0,44	536	0,53
Resultat før skatt	3 129	2,73	3 061	3,03
Skattekostnad	677	0,59	738	0,73
Resultat etter skatt	2 452	2,14	2 323	2,30
Egenkapitalavkastning	13,9 %		15,6 %	

Figur 5.19: Nettorente, tap på utlån og resultat før skatt

Figur 5.21: Egenkapitalavkastning

Balanse

Brutto utlån til kunder økte med nær 10 prosent siste tolv måneder, noe høyere enn ved utgangen av forrige kvartal. Nivået på brutto misligholdte engasjementer var noe lavere enn for ett år siden. Generelt ligger misligholdet i finansieringsselskapene på et høyere nivå enn i bankene.

Tabell 5.10: Balanseposter finansieringsselskaper

	31.12.2015		31.12.2014		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	123 187		110 534		11,4
Brutto utlån til kunder	112 178		102 091		9,9
herav utlån vurdert til amortisert kost	109 615		99 919		9,7
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 305	-1,2	-1 694	-1,7	-23,0
herav individuelle tapsnedskrivninger	-825	-0,8	-1 188	-1,2	-30,6
herav gruppenedskrivninger	-480	-0,4	-506	-0,5	-5,1
Brutto misligholdte lån, 30 dager	6 183	5,5	6 657	6,5	-7,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	89 475		83 363		7,3

Forbrukslån

Forbrukslån tilbys i form av ulike produkter, og omfatter både kortbaserte lån og andre forbrukslån uten sikkerhet. Den effektive renten varierer mye, avhengig av lånebeløp og nedbetalingstid, men er gjennomgående høy. Selskapene avslår en høy andel av lånesøknadene.

I tabellen nedenfor vises utviklingen i forbrukslån i et utvalg av selskaper som dekker hoveddelen av markedet. Utvalget består av 22 selskaper ved utgangen av 2015 (12 banker og 10 finansieringsselskaper). Både norske selskaper og utenlandske filialer i Norge inngår i utvalget.

Tabell 5.11: Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Forbrukslån (mill. kr)	43 352	43 936	48 913	58 118	62 693	68 828	75 494	84 876
Årsvekst %	17,4	1,4	3,0	5,1	7,8	9,8	9,7	12,4
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	2,2	3,1	2,7	1,5	1,3	1,3	1,3	0,2
Nettorente i % av GFK	8,8	11,8	12,0	11,3	11,6	11,6	11,4	11,7
Resultat ord.drift i % av GFK (annualisert)	3,3	5,4	5,7	6,5	6,9	7,0	7,0	8,1
Brutto misligh. lån, 90 dg, i % av forbrukslån	6,5	6,1	5,9	5,0	4,5	4,7	4,5	5,3
Brutto misligh. lån, 30 dg, i % av forbrukslån			10,0	8,4	7,6	7,4	7,1	8,1

*Utvalget ble utvidet i 2012. Årsvekst er beregnet på grunnlag av sammenlignbart utvalg.

God lønnsomhet over lengre tid har gjort forbrukslån attraktivt for nye tilbydere. Dette reflekteres i at veksten i en lengre periode har vært høyere enn den generelle kredittveksten til personkunder. Det var en sterk økning i forbrukslån i årene frem mot finanskrisen i 2008. Veksten var klart lavere i etterkant av krisen, men har økt igjen de siste årene. Ved utgangen av 2015 var tolv månedersveksten 12,4 prosent, mot 11,9 prosent ved utgangen av tredje kvartal. Veksten varierer imidlertid mye mellom de ulike selskapene i utvalget. En del av veksten har kommet i det utenlandske markedet.

Netto renteinntekter har siden 2009 ligget stabilt på godt over 10 prosent av GFK, noe som viser at selskapene priser inn den høyere risikoen som er knyttet til forbrukslån i forhold til lån med pantetaking. Målt i forhold til GFK var resultatet i 2015 noe bedre enn året før. Dette skyldtes inntektsføring av tidligere bokførte tap, ellers ville resultatet vært på omtrent samme nivå som foregående år. Misligholdte lån i prosent av forbrukslån har ligget forholdsvis stabilt, men er generelt høyere enn for andre virksomhetsområder i banker og finansieringsselskaper. Økningen i 2015 skyldtes justeringer i ett selskap

Leasing og bilfinansiering

Finansieringsselskaper med leasing og bilfinansiering som hovedområde (10 selskaper), hadde en økning i resultat før skatt på 11 prosent sammenlignet med 2014. Målt i forhold til GFK var det en liten nedgang i resultatet. De bokførte tapene var noe lavere enn året før. Utlånene økte med 9 prosent i 2015.

Tabell 5.12: Resultatposter (10 norske finansieringsselskaper)

	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	3 180	3,36	2 968	3,55
Andre inntekter	457	0,48	388	0,46
herav verdiendr. finansielle instrumenter	11	0,01	3	0,00
Andre kostnader	1 324	1,40	1 229	1,47
herav lønn og personalkostnader	782	0,83	723	0,86
Driftsresultat før tap	2 230	2,36	2 079	2,49
Bokførte tap på utlån	221	0,23	264	0,32
Resultat før skatt	2 009	2,12	1 815	2,17
Skattekostnad	365	0,39	446	0,53
Resultat etter skatt	1644	1,74	1369	1,64

Tabell 5.13: Balanseposter (10 norske finansieringsselskaper)

	31.12.2015		31.12.2014		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	99 743		91 911		8,5
Brutto utlån til kunder	94 097		86 388		8,9
herav leasing	62 132		58 491		6,2
Leasing totalt i norske selskaper*	103 132		95 321		8,2
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 057	-1,2	-972	-1,2	8,7
herav individuelle tapsnedskrivninger	-734	-0,8	-678	-0,8	8,2
herav gruppenedskrivninger	-323	-0,4	-294	-0,3	10,0
Brutto misligholdte lån, 30 dager	5 001	5,3	5 561	6,4	-10,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	77 893		73 428		6,1

*omfatter 15 finansieringsselskaper og banker

Utenlandske finansieringsselskapers filialer i Norge

De utenlandske filialene i Norge hadde om lag 33 prosent av finansieringsselskapenes samlede utlån ved utgangen av 2015.

Tabell 5.14: Balanseposter (18 filialer av utenlandske finansieringsselskaper)

	31.12.2015		31.12.2014
	Mill. kr	Mill. kr	Vekst i %
Forvaltningskapital	59 641	46 991	26,9
Brutto utlån til kunder	56 313	45 057	25,0
herav leasing (10 filialer)	13 531	12 772	5,9
Leasing totalt i utenlandske filialer*	20 060	19 196	4,5

*omfatter 12 utenlandske filialer av finansieringsselskaper og banker

6 Forsikring og pensjon

Livsforsikringselskaper

- Verdijustert avkastning redusert
- Økning i kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger
- Bufferkapitalutnyttelse i stresstest I bedre enn i 2014

Resultat

Livsforsikringselskapene fikk et resultat før skatt på 8,2 mrd. kroner (0,7 prosent av GFK) i 2015. Dette var 2,3 mrd. kroner mer enn i 2014, og opp 0,2 prosentpoeng som andel av GFK. Verdijustert resultat, som er resultat før overføring til kursreguleringsfondet, var 9,8 mrd. kroner (0,8 prosent av GFK). Dette var en betydelig nedgang fra 2014, da det verdijusterte resultatet var 20,2 mrd. kroner (1,8 prosent av GFK). Nedgangen skyldes blant annet svakere utvikling i aksjemarkedene i 2015 enn i 2014. Norske lange renter falt i 2015, mens noen internasjonale lange renter økte noe.

Oppreservering for langt liv (K2013) utgjorde om lag 7,4 mrd. kroner i 2015. Gjenstående oppreserveringsbehov var ved utgangen av 2015 i underkant av 6 mrd. kroner, som tilsvarer 0,7 prosent av samlet premiereserve.

Tabell 6.1: Utvalgte resultatposter

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Brutto premieinntekter	90 636	7,3	90 934	8,0
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	39 035	3,1	54 998	4,8
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	23 450	1,9	24 172	2,1
herav gevinster ved realisasjon	-4 571	-0,4	8 886	0,8
herav verdiendringer	6 915	0,6	14 021	1,2
Erstatninger	-72 268	-5,8	-92 173	-8,1
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	-14 632	-1,2	-60 675	-5,3
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfaste forpliktelser	-19 806	-1,6	-5 649	-0,5
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-6 068	-0,5	-5 630	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	5 486	0,4	3 067	0,3
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 713	0,2	2 865	0,3
Resultat før skatt	8 199	0,7	5 932	0,5
Endringer i kursreguleringsfond	1 615	0,1	14 288	1,3
Verdijustert resultat før skatt	9 814	0,8	20 220	1,8
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	10 563	0,9	4 773	0,4

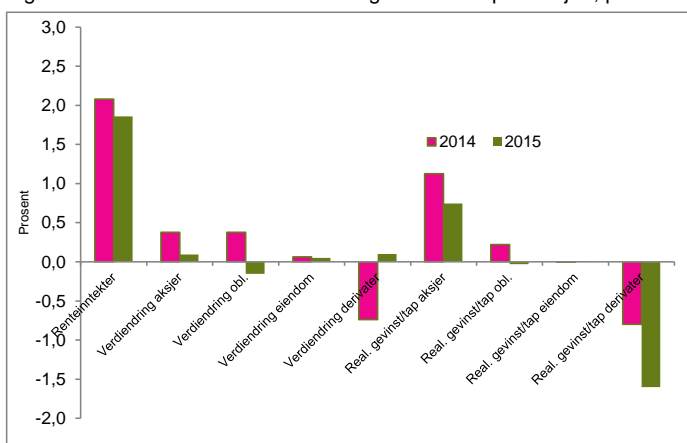
Selskapenes forfalte bruttopremier utgjorde 90,6 mrd. kroner i 2015. Målt mot GFK var dette en svak nedgang sammenlignet med samme periode i fjor. Utbetalte erstatninger utgjorde 72,3 mrd. kroner, 20 mrd. kroner mindre enn i 2014. Livselskapene hadde et realisert tap på finansielle eiendeler på 4,6 mrd. kroner i 2015, mot en realisert gevinst på 8,9 mrd. kroner i 2014. Nedgangen skyldes realisert tap på derivater på 19,5

mrd. kroner. De urealiserte gevinstene (verdiendringer) på investeringene i kollektivporteføljen utgjorde 6,9 mrd. kroner i 2015, mot 14 mrd. kroner i 2014.

Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen falt fra 13,2 mrd. kroner i 2014 til 6,8 mrd. kroner i 2015.

Kursreguleringsfondet økte med 1,6 mrd. kroner i 2015, en beskjeden økning sammenlignet med samme periode i fjor, da det økte med 14,3 mrd. kroner.

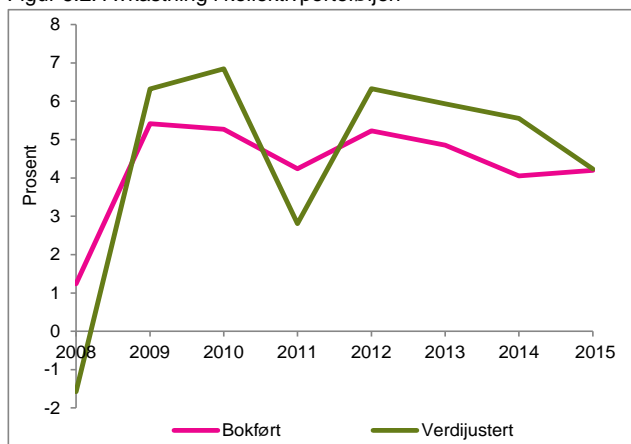
Figur 6.1: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, prosent av GFK

Avkastning i kollektivporteføljen

Kollektivporteføljen omfatter ytelsespensjon, fripoliser og øvrige kontrakter der kundene er garantert en årlig minsteavkastning. Bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen var 4,2 prosent i 2015, mot 4,1 prosent i 2014. Den verdijusterte avkastningen, som inkluderer de urealiserte verdiendringene, ble redusert fra 5,6 prosent i 2014 til 4,2 prosent i 2015.

Figur 6.2: Avkastning i kollektivporteføljen

Balanse

Livsforsikringssekskapenes totale forvaltningskapital var 1 285 mrd. kroner ved utgangen av 2015. Kollektivporteføljen, som består av kontrakter med rentegaranti, utgjør hoveddelen av balansen med 970 mrd. kroner. Omtalen under er hovedsakelig knyttet til investeringene i kollektivporteføljen hvor selskapene (eierne) bærer avkastningsrisikoen.

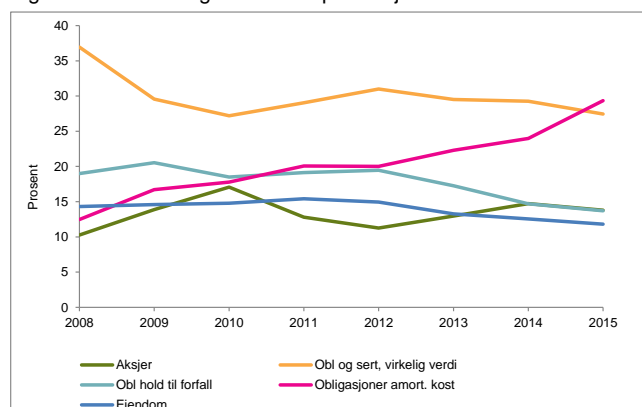
Tabell 6.2: Utvalgte balanseposter (total balanse)

	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	123 056	9,6	122 663	10,2
Finansielle eiendeler til amortisert kost	445 793	34,7	380 895	31,7
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	681 684	53,0	661 630	55,1
herav aksjer og andeler	248 025	19,3	229 758	19,1
herav obligasjoner og sertifikater	394 624	30,7	383 038	31,9
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 285 525	100,0	1 201 101	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	118 091	9,2	101 284	8,4
herav eiendeler i kollektivporteføljen	970 129	75,5	939 693	78,2
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	196 631	15,3	159 518	13,3
Forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelser	952 437	74,1	921 030	76,7
herav premiereserve	842 328	65,5	821 964	68,4
herav kursreguleringsfond	40 636	3,2	39 029	3,2
herav tilleggsavsetninger	35 546	2,8	31 590	2,6

Aksjeandelen i kollektivporteføljen har gått noe ned siden utgangen av 2014, og var 14 prosent for livselskapene samlet ved utgangen av 2015.

Obligasjoner målt til virkelig verdi utgjorde 27 prosent av kollektivporteføljen ved utgangen av 2015, ned fra 30 prosent i samme periode i 2014. Obligasjoner holdt til forfall var uendret fra samme periode i fjor, med 14 prosent, mens øvrige obligasjoner målt til amortisert kost økte sammenlignet med samme periode i fjor til 29 prosent.

Figur 6.3: Investeringer i kollektivporteføljen

I investeringsvalgporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter uten garantert rente, var aksjeandelen 57 prosent ved utgangen av 2015, mens andelen obligasjoner var 39 prosent. Disse andelene er omtrent uendret fra samme periode i 2014.

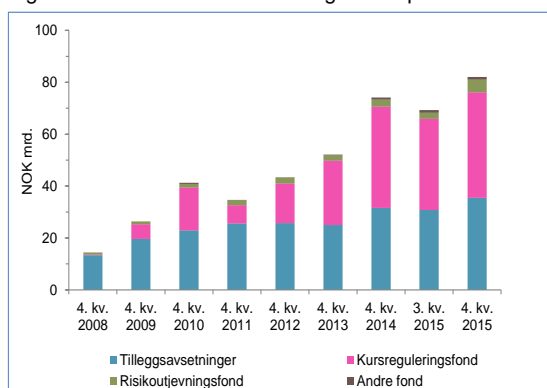
Soliditet og stresstester

Samtlige selskaper oppfylte kapitaldekningskravet på 8 prosent ved utgangen av fjerde kvartal 2015. Dette er siste rapportering av kapitaldekning, da kapitaldekningsforskriften utgår ved innføringen av Solvens II.

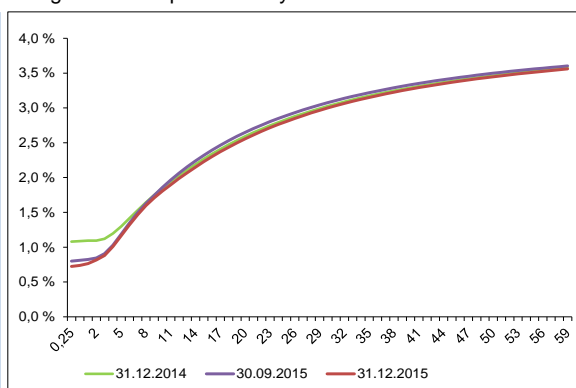
Foretakene kan gjennom ulike fond jevne ut avkastnings- og risikoresultatene, slik at gode resultater et enkelt år kan dekke svakere avkastningsresultater senere år. Størrelsen på fondene som er opparbeidet gjennom tidligere års meravkastning (avkastning utover garantert rente), og som kan benyttes til utjevning av resultatet, sier noe om pensjonsinnretningenes evne til å møte svake avkastnings- og risikoresultater fremover. Av figur 6.7 fremgår det at 10 års-renten ved utgangen av 2015 var under 2 prosent. Gjennomsnittlig garantert rente på foretakenes forpliktelse er over 3 prosent, noe som illustrerer behovet for buffere.

Ved utgangen av 2015 var samlede bufferfond i livsforsikringselskapene på 82 mrd. kroner, som tilsvarer 9,4 prosent av forsikringsforpliktelsene. Kursreguleringsfondet økte med 2 mrd. kroner i 2015, men økte med 5 mrd. kroner i fjerde kvartal isolert, etter å ha sunket i tredje kvartal. Tilleggsavsetningene økte med 4 mrd. kroner i 2015.

Figur 6.4: Bufferfond i livsforsikringselskapene

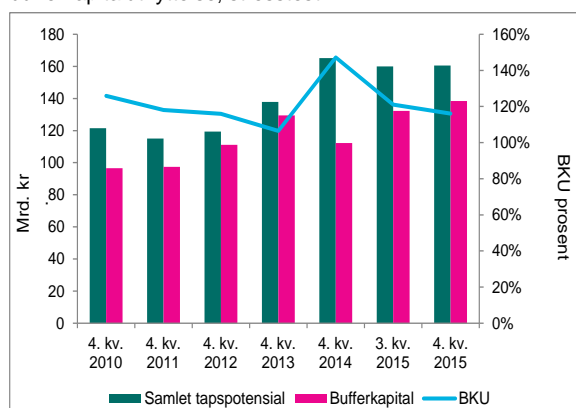
Figur 6.5: Swap-rente benyttet i stresstesten

Forsikringselskapene har fra 2008 til 2015 rapportert stresstester hvert kvartal. Stresstestene erstattes av Solvens II-rapportering fra 1. januar 2016, og rapporteringen per fjerde kvartal 2015 er derfor siste rapportering av stresstester for forsikringselskapene. I stresstest I er metodikk og forutsetninger tilpasset Solvens II. Stresstesten er basert på virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser, og vurderer hvilken kapital som vil være tilgjengelig i en situasjon der foretaket må avvikles. I stresstesten beregnes potensialet for tap for alle relevante risikoer, slik som markedsrisiko, forsikringsrisiko og motpartsrisiko, relativt til tilgjengelig kapital (bufferkapitalen). En bufferkapitalutnyttelse over 100 prosent indikerer at selskapets samlede tapspotensial er høyere enn bufferkapitalen. Ved utgangen av 2015 var gjennomsnittlig bufferkapitalutnyttelse på 116 prosent for livsforsikringselskapene samlet, mot 121 prosent per tredje kvartal. Det er særlig selskaper med stor andel privat ytelsespensjon med garantert avkastning, samt fripoliser, som vil få høyt kapitalkrav under Solvens II.

Stresstesten er en forenkling av full Solvens II-beregning, og noen elementer kan bidra til lavere kapitalkrav enn i stresstestberegningene. For enkelte selskaper er det avvik mellom selskapenes egne beregninger av dekningsprosenten i Solvens II og bufferkapitalutnyttelsen i stresstesten.

Figur 6.6: Samlet tapspotensial, bufferkapital og bufferkapitalutnyttelse, stresstest I

I figurene over er det ikke tatt hensyn til overgangsregler, som det åpnes for i Solvens II og som norske livsforsikringselskaper er gitt anledning til å benytte. Beregninger viser at overgangsreglene gir lettelse i kapitalkravet for de fleste selskapene de første årene, selv om den underliggende risikoen ikke endes.

Pensjonskasser

- Noe lavere verdjustert avkastning enn i 2014
- Økt aksjeandel for kommunale pensjonskasser
- Bufferkapitalutnyttelsen i stresstest I lavere enn ved utgangen av 2014

Det var 87 pensjonskasser i det norske markedet ved utgangen av 2015. Omtalen omfatter de 48 største pensjonskassene, hvorav 22 private og 26 kommunale pensjonskasser. Disse pensjonskassene hadde en forvaltningskapital på 285 mrd. kroner og står for om lag 95 prosent av pensjonskassenes samlede forvaltningskapital. Resultat og balanse for henholdsvis private og kommunale pensjonskasser er vist i tabeller i kapittel 8.

Resultat

Pensjonskassene hadde et resultat før skatt på 3,1 mrd. kroner (1,1 prosent av GFK) i 2015, mot 1,9 mrd. kroner (0,8 prosent av GFK) i 2014. Kursreguleringsfondet økte mindre i 2015 enn i 2014, noe som bidro til nedgangen i det verdjusterte resultatet fra 6,6 mrd. kroner til 4 mrd. kroner i perioden.

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 2015

Forsikring og pensjon

Tabell 6.3: Utvalgte resultatposter pensjonskasser

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Premieinntekter	20 922	7,5	18 467	7,3
herav forfalte premier, brutto	13 812	5,0	14 150	5,6
herav overføring av premieres. fra andre forsikringssels. og pensj.foret.	7 065	2,5	4 304	1,7
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	9 496	3,4	15 655	6,2
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	5 296	1,9	5 540	2,2
herav gevinster ved realisasjon	2 351	0,8	4 703	1,9
herav verdiendringer	1 113	0,4	4 733	1,9
Pensjoner mv.	-6 933	-2,5	-6 437	-2,6
herav utbetalte pensjoner	-6 755	-2,4	-5 945	-2,4
herav overføring av premiereserve mv. til andre	-107	0,0	-552	-0,2
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-19 769	-7,1	-23 406	-9,3
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktfastsatte forpliktelser*	-1 738	-0,6	-3 326	-1,3
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-644	-0,2	-586	-0,2
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	1 149	0,4	176	0,1
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 933	0,7	1 754	0,7
Resultat før skatt	3 082	1,1	1 930	0,8
Endring i kursreguleringsfond	897	0,3	4 687	1,9
Verdijustert resultat før skatt	3 979	1,4	6 617	2,6
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	3 046	1,1	1 864	0,7

* Enkelte av pensjonskassene har ikke fylt ut denne posten (noe som betyr at tallet er noe for lavt)

Pensjonskassene hadde en liten nedgang i forfalte bruttopremier sammenlignet med 2014. Inntektene fra finansielle investeringer i kollektivporteføljen gikk ned i 2015 som følge av at verdiene på aksjer økte mindre enn i 2014. Kursreguleringsfondet økte med 900 mill. kroner i 2015. Frem til utgangen av 2015 har pensjonskassene totalt avsatt om lag 10,5 mrd. kroner til oppreservering for langt liv (K2013). Flertallet av pensjonskassene er ferdig oppresvert og stresstestene per fjerde kvartal 2015 viser at pensjonskassene har et gjenstående oppreserveringsbehov på i underkant av 500 mill. kroner.

Private pensjonskasser hadde både et noe høyere bokført og verdijustert resultat enn de kommunale pensjonskassene i 2015, bl.a. som følge av høyere inntekter knyttet til realisasjon av aksjer.

Tabell 6.4: Resultater for private og kommunale pensjonskasser i 2015

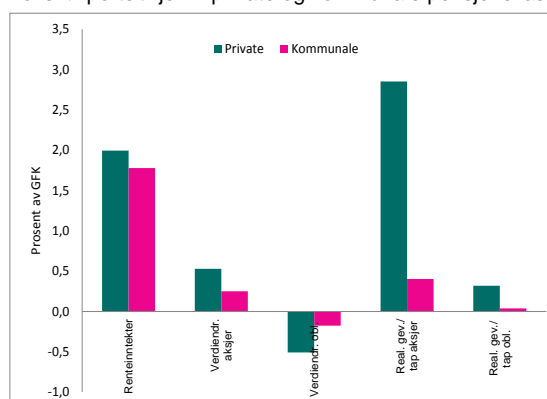
Mill. kr/ Prosent	Res.før skatt	1 % av GFK	Verdijustert res. før skatt	1 % av GFK
Private	2 176	1,3	3 047	1,8
Kommunale	906	0,8	932	0,8
Pensjonskasser	3 082	1,1	3 979	1,4

Kollektivporteføljen utgjorde 87 prosent av pensjonskassenes forvaltningskapital ved utgangen av 2015. Inntektene fra investeringene i kollektivporteføljen ble redusert med 6 mrd. kroner sammenlignet med 2014, til 9,5 mrd. kroner. Pensjonskassene hadde betydelig lavere urealiserte gevinster på aksjer sammenlignet med 2014. I tillegg bidro blant annet lavere renteinntekter og realiserte tap på obligasjoner til nedgangen i finansinntekter i 2015.

Figur 6.7: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – pensjonskasser samlet

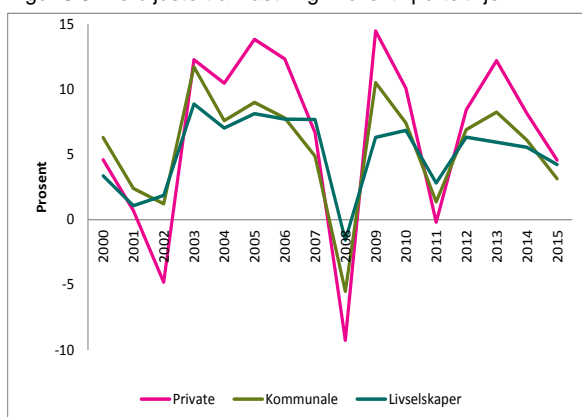
Figur 6.8: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – private og kommunale pensjonskasser

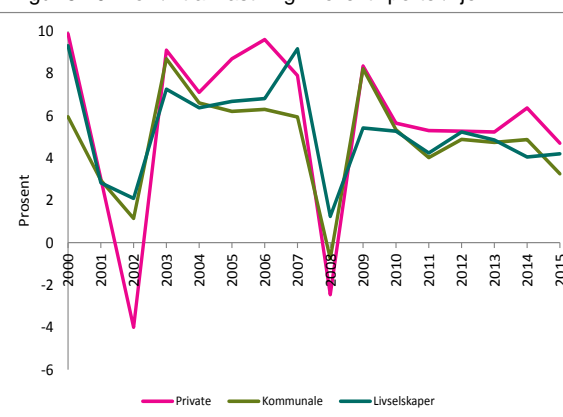
Verdijustert avkastning i pensjonskassene var på 4 prosent i 2015, ned fra 7,4 prosent i 2014. Private pensjonskasser hadde en nedgang i den verdijusterte avkastningen fra 8,2 prosent til 4,6 prosent. For kommunale pensjonskasser var nedgangen på tre prosentpoeng, til 3,1 prosent. Til sammenligning hadde livselskapene en verdijustert avkastning i kollektivporteføljen på 4,2 prosent i 2015 (5,6 prosent i 2014). Pensjonskassene, og da særlig de private, har over tid hatt en høyere aksjeandel og andel obligasjoner målt til virkelig verdi enn livsforsikringsselskapene. Dette har resultert i høyere verdijustert avkastning i perioder der aksjemarkedene har utviklet seg positivt.

For pensjonskassene samlet, var den bokførte avkastningen 4,1 prosent i 2015, ned fra 5,8 prosent i 2014 da særlig de private pensjonskassene hadde betydelige inntekter knyttet til realisasjon av aksjer. I de private pensjonskassene var det en nedgang på 1,7 prosentpoeng til 4,7 prosent i 2015, mens nedgangen var på 1,6 prosentpoeng til 1,9 prosent i de kommunale pensjonskassene i samme periode.

Figur 6.9: Verdijustert avkastning i kollektivporteføljen

Figur 6.10: Bokført avkastning i kollektivporteføljen

Balanse

Forvaltningskapitalen i pensjonskassene økte med 8 prosent til 285 mrd. kroner det siste året, blant annet som følge av tilflytting. Investeringsvalgporteføljen utgjør en betydelig mindre del av forvaltningskapitalen i

pensjonskassene enn i livselskapene, med kun 3 prosent. Pensjonskassenes investeringsvalgportefølje består av kollektive ordninger, hovedsakelig med rentegaranti.

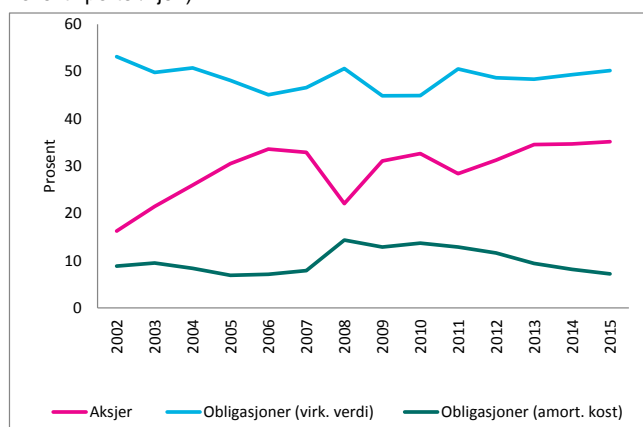
Tabell 6.5: Utvalgte balanseposter i et utvalg pensjonskasser per 31. desember 2015

BALANSE	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill kr.	I % av FK	Mill kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer*	15 872	5,6	13 260	5,0
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	20 385	7,2	21 706	8,3
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	19 597	6,9	19 749	7,5
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	246 382	86,5	225 186	85,8
herav aksjer og andeler	100 506	35,3	91 615	34,9
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	140 571	49,4	127 852	48,7
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	284 734	100,0	262 588	100,0
herav selskapsportefølje	28 493	10,0	25 835	9,8
herav investeringer i kollektivporteføljen	247 399	86,9	228 032	86,8
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	8 842	3,1	8 722	3,3
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	242 751	85,3	223 106	85,0
herav premiereserve	194 120	68,2	176 535	67,2
herav kursreguleringsfond	26 605	9,3	25 740	9,8
herav tilleggsavsetninger	10 651	3,7	9 502	3,6

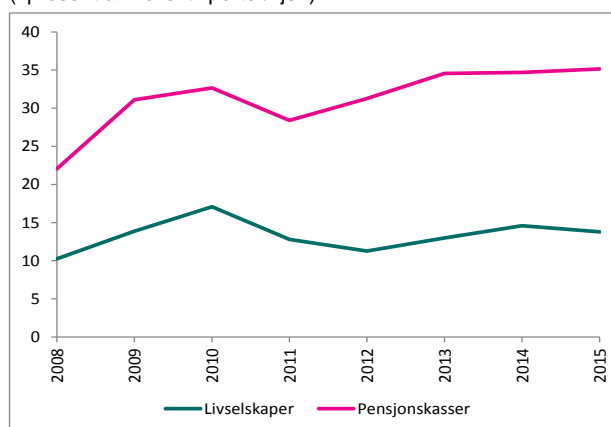
*Inkludert aksjer i datterforetak som i hovedsak er eiendomsdøtre

Obligasjoner målt til virkelig verdi er den største eiendelsposten for pensjonskassene, og utgjorde 50 prosent av kollektivporteføljen ved utgangen av 2015. Det var en liten økning i aksjeandelen i kollektivporteføljen til 35 prosent. For private pensjonskasser var aksjeandelen stabil på 39 prosent, mens det har vært en økning i aksjeandelen på 1,8 prosentpoeng til 29,5 prosent for de kommunale pensjonskassene det siste året.

Figur 6.11: Aksjer og obligasjoner i pensjonskasser (i prosent av kollektivporteføljen)

Figur 6.12: Aksjeandel i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser (i prosent av kollektivporteføljen)

Soliditet og stresstester

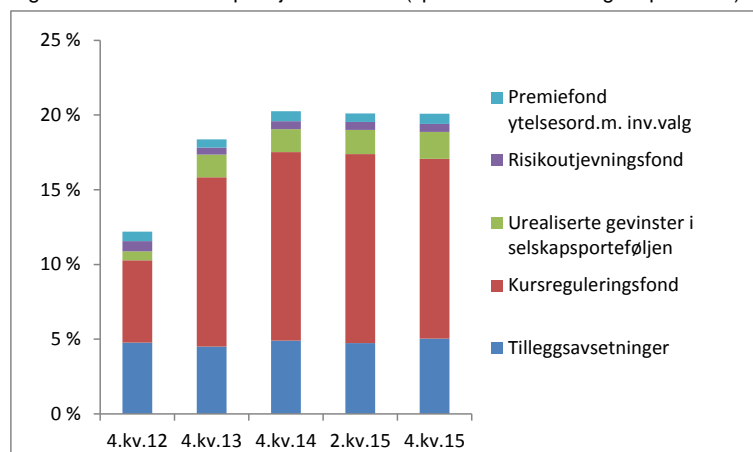
Pensjonskassene i utvalget hadde en kapitaldekning på 16,6 prosent ved utgangen av 2015, opp fra 16 prosent ved utgangen av 2014. Dette er siste rapportering av kapitaldekning da kapitaldekningsregelverket bortfalt fra 1. januar 2016. Pensjonskasser fortsetter med krav til solvensmargin (Solvens I) og rapportering av stresstester. I brev til Finansdepartementet av 21. januar 2016 foreslår Finanstilsynet at stresstest I innføres som bindende solvenskrav for pensjonskasser fra 1. januar 2018.

I det følgende omtales bufferfond, stresstest I og stresstest II og for alle 87 pensjonskassene. Stresstest II bygger på gjeldende soliditetsregelverk. I stresstest I er metodikk og forutsetninger tilpasset Solvens II. Stresstest I reflekterer underliggende risiko på en bedre måte enn gjeldende soliditetskrav, blant annet ved å vise hvordan verdien av forpliktelsene påvirkes av lavt rentenivå.

Bufferfond

Gjennom ulike fond kan pensjonskassene jevne ut avkastnings- og risikoresultatene, slik at gode resultater et enkelt år kan dekke svakere avkastningsresultater senere år. Størrelsen på fondene som er opparbeidet gjennom tidligere års meravkastning (avkastning utover garantert rente), og som kan benyttes til utjevning av resultatet, sier noe om pensjonskassenes evne til å møte svake avkastnings- og risikoresultater fremover. Ved utgangen av 2015 var samlede bufferfond i pensjonskassene på 46 mrd. kroner, som tilsvarer 20 prosent av forsikringsforpliktelsene (uten kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger). Kursreguleringsfondet økte med 900 mill. kroner i 2015, mens tilleggsavsetningene økte med 1,2 mrd. kroner.

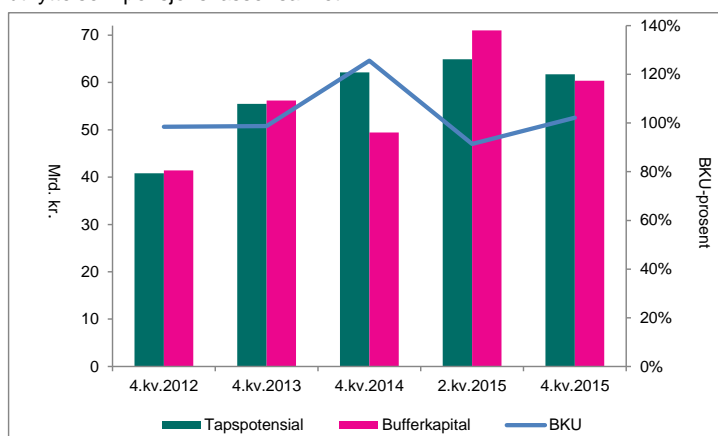
Figur 6.13: Bufferfond i pensjonskassene (i prosent av forsikringsforpliktelser)

Stresstest I

Pensjonskassene hadde en bufferkapitalutnyttelse på 102 prosent i stresstest I ved utgangen av 2015, mot 126 prosent per fjerde kvartal 2014 (91 prosent per andre kvartal 2015). Det er særlig private pensjonskasser med stor andel fripoliser som påvirkes negativt av lavt rentenivå. Private pensjonskasser har en nedgang i bufferkapitalutnyttelsen fra 129 prosent ved utgangen av 2014 til 106 prosent ved utgangen av 2015 (96 prosent per andre kvartal 2015), mens de kommunale pensjonskassene har en nedgang fra 119 prosent til 93 prosent i perioden (83 prosent per andre kvartal 2015).

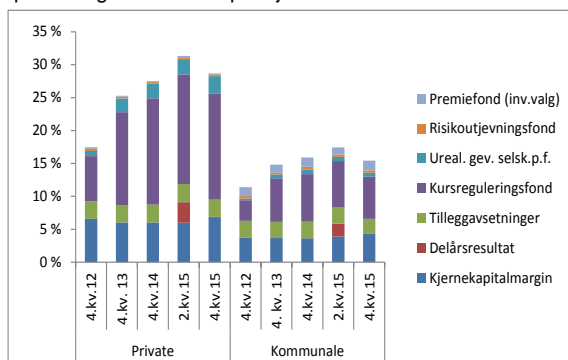
Figur 6.14: Tapspotensial, bufferkapital og bufferkapitalutnyttelse – pensjonskasser samlet

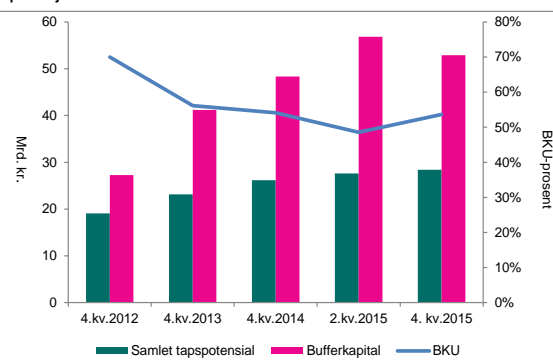
Stresstest II

Markedsrisiko utgjør det klart største risikoområdet for pensjonskassene, hvorav aksjerisiko er den største enkeltrisikoen. På årsbasis i 2015 økte tapspotensialet med 2,2 mrd. kroner til 28,4 mrd. kroner og økningen var størst for aksjerisiko, med 1,3 mrd. kroner. Bufferkapitalen økte med 4,5 mrd. kroner til 53 mrd. kroner og utgjorde 23 prosent av forsikringsforpliktelsene ved utgangen av 2015. For private og kommunale pensjonskasser utgjorde bufferkapitalen henholdsvis 29 prosent og 15 prosent av forsikringsforpliktelsene. Det største bidraget til økt bufferkapital i 2015 var et tilbakeholdt overskudd på 2,5 mrd. kroner. De private pensjonskassene har over tid hatt en høyere aksjeandel enn kommunale pensjonskasser og bygget opp betydelige kursreserver etter flere år med oppgang i aksjemarkedene. De har også en større overskytende kjernekapital som følge av akkumulerte overskudd over flere år.

Figur 6.15: Bufferkapital i prosent av forsikringsforpliktelsene - private og kommunale pensjonskasser

Figur 6.16: Tapspotensial, bufferkapital og bufferkapitalutnyttelse - pensjonskasser samlet

Pensjonskassenes bufferkapitalutnyttelse var 54 prosent ved utgangen av 2015, og på samme nivå som ved utgangen av 2014. De private pensjonskassenes bufferkapitalutnyttelse ble redusert med 3 prosentpoeng til 48 prosent det siste året. For kommunale pensjonskasser var det en økning i bufferkapitalutnyttelsen på 6 prosentpoeng til 67 prosent i samme periode. Økningen har sammenheng med at kommunale pensjonskasser har økt tapspotensialet mer enn bufferkapitalen det siste året. Det er særlig tapspotensialet for aksjerisiko som har økt.

Skadeforsikringselskaper

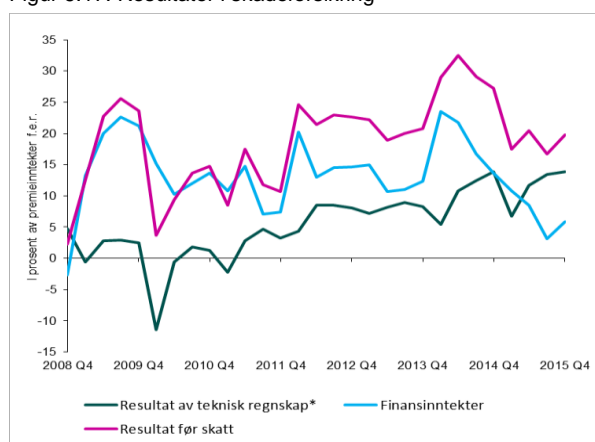
- Nedgang i finansinntektene i 2015
- Noe svekket lønnsomhet i den forsikringsrelaterte driften
- Sterkt teknisk resultat i Gjensidige

Kapitlet omhandler utviklingen i resultat- og balanseregnskapet for norske skadeforsikringselskaper, unntatt captives, sjøforsikringselskapene Gard og Skuld, og Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK). Resultater fra stresstestene gjelder samtlige skadeforsikringselskaper, med unntak av DNK⁶.

Resultat

Samlet hadde de norske skadeforsikringselskapene et resultat før skatt på 7,8 mrd. kroner (19,8 prosent av premieinntektene f.e.r.) i 2015. Dette var en reduksjon på 2,3 mrd. kroner sammenlignet med 2014 (og reduksjon med 7,5 prosentpoeng i forhold til premieinntektene). Nedgangen skyldes en kraftig nedgang i finansinntektene på 54 prosent til 2,3 mrd. kroner ved utgangen av 2015. Samlet økte premieinntekter for egen regning med 6,9 prosent fra utgangen av 2014 til 39,2 mrd. kroner i 2015. Resultatet fra den forsikringsrelaterte driften ble marginalt redusert fra 6,1 mrd. kroner til 6,0 mrd. kroner i samme periode.

Figur 6.17: Resultater i skadeforsikring

*allokert investeringsavkastning er fratrukket teknisk resultat

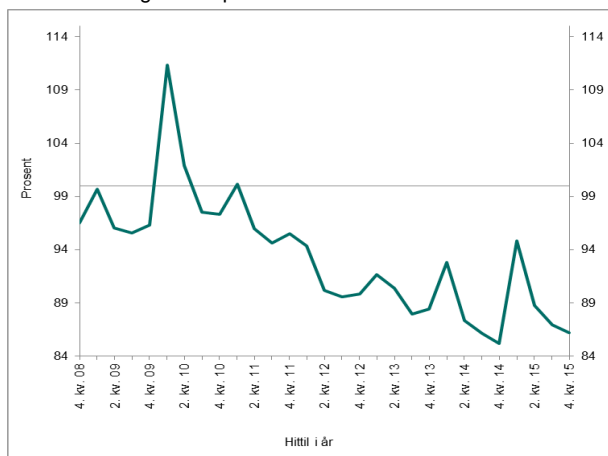
⁶ Selskapet har fått godkjent en avvikende metode for beregning av tapspotensial og bufferkapital.

Tabell 6.6: Utvalgte resultatposter for skadeforsikringsselskapene

	2015		2014	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	39 232		36 695	
Andre forsikringsrelaterte inntekter	310	0,8	270	0,7
Erstatningskostnader f.e.r.	27 038	68,9	25 076	68,3
Forsikringsrelaterte driftskostnader	6 778	17,3	6 192	16,9
Endring i sikkerhetsavsetninger mv	193	0,5	527	1,4
Resultat av teknisk regnskap	5 980	15,2	6 106	16,6
Netto inntekter fra investeringer	2 306	5,9	5 004	13,6
Andre inntekter	114	0,3	48	0,1
Andre kostnader	121	0,3	123	0,3
Resultat av ikke teknisk regnskap	1 775	4,5	3 900	10,6
Resultat før skattekostnad	7 755	19,8	10 006	27,3

Combined ratio er et mål på lønnsomheten i den forsikringsrelaterte driften i et forsikringsselskap. Den beregnes som summen av skade- og kostnadsprosenten⁷. En combined ratio under 100 innebærer at summen av erstatnings- og driftskostnadene er lavere enn premieinntektene, og den forsikringsrelaterte driften har vært lønnsom. Lønnsomheten i den forsikringsrelaterte virksomheten i 2015 var noe lavere enn året før. Combined ratio for skadeforsikringsselskapene samlet var 86,2 prosent, hvilket var 1 prosentpoeng høyere enn i 2014. Skadeprocenten økte med 0,6 prosentpoeng til 68,9 prosent, mens kostnadsprocenten økte med 0,4 prosentpoeng til 17,3 prosent.

Figur 6.18: Utvikling i combined ratio for skadeforsikringsselskapene samlet

Balanse

Total forvaltningskapital i skadeforsikringsselskapene var 127 mrd. kroner ved utgangen av 2015, en økning på 5,6 mrd. kroner fra utgangen av tilsvarende periode året før. Finansielle eiendeler som verdsettes til virkelig verdi utgjorde 54 prosent av forvaltningskapitalen, hvorav aksjer og obligasjoner mv. utgjorde

⁷ Skadeprocenten beregnes som erstatningskostnader for egen regning i prosent av premieinntektene for egen regning. Kostnadsprocenten beregnes som forsikringsrelaterte driftskostnader i prosent av premieinntektene for egen regning.

henholdsvis 11 og 42 prosent. Andelen finansielle eiendeler som verdsettes til virkelig verdi økte med 3 prosentpoeng fra utgangen av 2014, hvorav aksjeandelen var om lag uendret og obligasjonsandelen økte med 4 prosentpoeng.

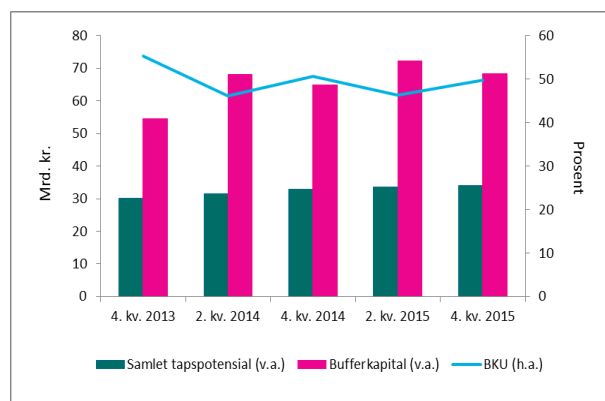
Tabell 6.7: Utvalgte balanseposter for skadeforsikringsselskapene

	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Immaterielle eiendeler	3 001	2	2 760	2
Investeringer	101 692	80	97 039	80
Bygninger og andre faste eiendommer	301	0	509	0
Datterforetak tilknyttet foretak og felleskontrollert virksomhet	9 742	8	11 346	9
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	22 208	17	22 391	18
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	68 916	54	62 216	51
Aksjer og andeler	13 653	11	13 627	11
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	53 497	42	46 570	38
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 607	4	5 317	4
Fordringer	12 171	10	11 716	10
Andre eiendeler	3 995	3	4 092	3
Sum eiendeler (Forvaltningskapital)	127 005	100	121 428	100
Forsikringstekniske avsetninger	72 646	57	70 608	58

Soliditet og stresstester

Kapitaldekningen for skadeforsikringsselskapene var på 32,3 prosent ved utgangen av 2015. Samtlige selskaper oppfylte kapitaldekningskravet på 8 prosent.

Figur 6.19: Utvikling i tapspotensial og bufferkapital i stresstest I

Stresstest I, som bygger på Solvens II-prinsipper, er basert på virkelige verdier og bufferkapitalen defineres på bakgrunn av en forutsetning om avvikling av foretaket. Bufferkapitalutnyttelsen for skadeforsikringsselskapene samlet⁸ var på 49,8 prosent ved utgangen av 2015, hvilket er 0,9 prosentpoeng lavere enn i 2014. Bufferkapitalen var på 68 mrd. kroner, en økning på 4 mrd. kroner sammenlignet med 2014. Samlet tapspotensial økte med 1 mrd. kroner, og var på 34 mrd. kroner ved utgangen av 2015.

⁸ Norske skadeforsikringsselskaper, inkludert captives og sjøforsikringsselskapene Gard og Skuld.

7 Resultat og balanse for hver bransje

BANKER (bankkonsern)

Samtlige 124 norske banker

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	137 802	2,73	147 603	3,16
Rentekostnader m.v.	59 560	1,18	75 128	1,61
Netto renteinntekter	78 242	1,55	72 474	1,55
Utbytte	2 604	0,05	2 854	0,06
Provisjonsinntekter m.v.	22 942	0,46	22 556	0,48
Provisjonskostnader m.v.	5 251	0,10	4 614	0,10
Netto verdiendr. på finansielle instrumenter	8 269	0,16	8 158	0,17
Andre inntekter	4 067	0,08	4 393	0,09
Lønn- og administrasjonskostnader	38 439	0,76	37 125	0,80
... herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser oa.	23 778	0,47	23 874	0,51
Avskrivninger	3 331	0,07	3 612	0,08
Andre kostnader	5 815	0,12	5 558	0,12
Driftsresultat før tap	63 288	1,26	59 528	1,28
Tap på utlån	6 153	0,12	5 914	0,13
Verdifall på ikke-finansielle eiendeler	-50	0,00	-344	-0,01
Resultat før skatt	57 185	1,13	53 959	1,16
Skattekostnad	13 735	0,27	12 653	0,27
Resultat for perioden	43 450	0,86	41 306	0,89

BALANSE	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	4 804 596		4 692 911	2,4
Brutto utlån til kunder	3 556 135		3 321 554	7,1
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-25 598		-24 449	4,7
... herav gruppenedskrivninger	-9 208		-8 223	12,0
Innsk. fra og gjeld til kunder	2 157 138		2 086 317	3,4
Gjeld stiftet ved utsted. av verdipapirer	1 464 990		1 386 891	5,6

KREDITTFORETAK**27 kredittforetak (uten Eksportfinans)**

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	40 522	2,29	47 034	2,91
Rentekostnader m.v.	26 476	1,50	31 225	1,93
Netto rente	14 046	0,79	15 809	0,98
Utbytte, andre innt. av verdipap. m. var. avkast.	7	0,00	5	0,00
Provisjonsinntekter m.v.	80	0,00	150	0,01
Provisjonskostnader m.v.	560	0,03	691	0,04
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	4 664	0,26	-2 644	-0,16
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	869	0,05	655	0,04
Andre driftsinntekter	5	0,00	7	0,00
Lønn og administrasjonskostnader	3 981	0,23	6 097	0,38
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	230	0,01	204	0,01
Avskrivninger	14	0,00	10	0,00
Andre driftskostnader	292	0,02	242	0,01
Driftsresultat før tap	14 824	0,84	6 941	0,43
Tap på utlån	35	0,00	6	0,00
Resultat før skatt	14 793	0,84	6 935	0,43
Skatt på ordinært resultat	2 898	0,16	1 910	0,12
Resultat for perioden	11 894	0,67	5 024	0,31

BALANSE	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 878 134		1 793 313	4,7
Brutto utlån til kunder	1 432 334		1 373 303	4,3
... herav vurdert til amortisert kost	1 235 302		1 168 603	5,7
...herav vurdert til virkelig verdi	197 032		204 700	-3,7
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-428		-418	2,4
...herav gruppenedskrivninger	-242		-208	16,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	232 357		243 685	-4,6
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	1 472 591		1 409 697	4,5

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 2015

Resultat og balanse for hver bransje

FINANSIERINGSSELSKAPER

26 finansieringsselskaper

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	7 519	6,56	7 431	7,35
Rentekostnader m.v.	1 764	1,54	2 033	2,01
Netto rente	5 755	5,02	5 398	5,34
Utbytte, andre innt. av verdipap. m. var. avkast.	1	0,00	1	0,00
Provisjonsinntekter m.v.	824	0,72	701	0,69
Provisjonskostnader m.v.	764	0,67	587	0,58
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	40	0,03	6	0,01
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	3	0,00	1	0,00
Andre driftsinntekter	423	0,37	735	0,73
Lønn og administrasjonskostnader	1 977	1,73	2 136	2,11
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	1 145	1,00	1 089	1,08
Avskrivninger	214	0,19	112	0,11
Andre driftskostnader	461	0,40	409	0,40
Driftsresultat før tap	3 630	3,17	3 597	3,56
Tap på utlån	501	0,44	536	0,53
Resultat før skatt	3 129	2,73	3 061	3,03
Skatt på ordinært resultat	677	0,59	738	0,73
Resultat for perioden	2 452	2,14	2 323	2,30

BALANSE	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	123 187		110 534	11,4
Brutto utlån til kunder	112 178		102 091	9,9
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-1 305		-1 694	-23,0
...herav gruppenedskrivninger	-480		-506	-5,1
Gjeld til kreditinstitusjoner	89 475		83 363	7,3

LIVSFORSIKRINGSSLESKAPER**13 livselskaper**

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	90 636	7,3	90 934	8,0
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	39 035	3,1	54 998	4,8
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	23 450	1,9	24 172	2,1
herav gevinster ved realisasjon	-4 571	-0,4	8 886	0,8
herav verdiendringer	6 915	0,6	14 021	1,2
Utbetalte erstatninger	-72 268	-5,8	-92 173	-8,1
Endring i forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelser	-14 632	-1,2	-60 675	-5,3
herav endring i kursreguleringsfond	-1 615	-0,1	-14 288	-1,3
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-19 806	-1,6	-5 649	-0,5
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-6 068	-0,5	-5 630	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	5 486	0,4	3 067	0,3
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	2 713	0,2	2 865	0,3
Resultat før skatt	8 199	0,7	5 932	0,5
Endringer i kursreguleringsfond	1 615	0,1	14 288	1,3
Verdijustert resultat før skatt	9 814	0,8	20 220	1,8
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	10 563	0,9	4 773	0,4

BALANSE	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	123 056	10	122 663	10
Finansielle eiendeler til amortisert kost	445 793	35	380 895	32
herav investeringer som holdes til forfall	133 052	10	138 193	12
herav utlån og fordringer	284 736	22	225 365	19
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	681 684	53	661 630	55
herav aksjer og andeler	248 025	19	229 758	19
herav obligasjoner og sertifikater	394 624	31	383 038	32
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 285 525	100	1 201 101	100
herav eiendeler i selskapsporteføljen	118 091	9	101 284	8
herav eiendeler i kollektivporteføljen	970 129	75	939 693	78
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	196 631	15	159 518	13
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	952 437	74	921 030	77
herav premiereserve	842 328	66	821 964	68
herav kursreguleringsfond	40 636	3	39 029	3
herav tilleggsavsetninger	35 546	3	31 590	3

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 2015

Resultat og balanse for hver bransje

PENSJONSKASSER

48 pensjonskasser

RESULTAT	2015		2014	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Forfalte premier, brutto	13 812	5,0	14 150	5,6
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	9 496	3,4	15 655	6,2
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	5 296	1,9	5 540	2,2
herav gevinster ved realisasjon	2 351	0,8	4 703	1,9
herav verdiendringer	1 113	0,4	4 733	1,9
Utbetalte pensjoner mv.	-6 755	-2,4	-5 945	-2,4
Endring i forsikringsforpliktelse - kontraktsfaste forpliktelser	-19 769	-7,1	-23 406	-9,3
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktsfaste forpliktelser*	-1 738	-0,6	-3 326	-1,3
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	1 149	0,4	176	0,1
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 933	0,7	1 754	0,7
Resultat før skatt	3 082	1,1	1 930	0,8
Endring i kursreguleringsfond	897	0,3	4 687	1,9
Verdijustert resultat før skatt	3 979	1,4	6 617	2,6
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	3 046	1,1	1 864	0,7

* En del av pensjonskassene har ikke fylt ut denne posten

BALANSE	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr.	I % av FK	Mill. kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer*	15 872	5,6	13 260	5,0
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	20 385	7,2	21 706	8,3
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	19 597	6,9	19 749	7,5
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	246 382	86,5	225 186	85,8
herav aksjer og andeler	100 506	35,3	91 615	34,9
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	140 571	49,4	127 852	48,7
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	284 734	100,0	262 588	100,0
herav selskapsporteføljene	28 493	10,0	25 835	9,8
herav investeringer i kollektivporteføljen	247 399	86,9	228 032	86,8
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	8 842	3,1	8 722	3,3
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfaste forpliktelser	242 751	85,3	223 106	85,0
herav premiereserve	194 120	68,2	176 535	67,2
herav kursreguleringsfond	26 605	9,3	25 740	9,8
herav tilleggsavsetninger	10 651	3,7	9 502	3,6

* Inkludert aksjer i datterforetak som i hovedsak er eiendomsdøtre

SKADEFORSIKRINGSSELSKAPER

43 skadeforsikringsselskaper, uten Captives

Tall i mill. kroner og prosent av premieinntekter f.e.r.

	2015		2014	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter f.e.r.	39 232		36 695	
Andre forsikringsrelaterte inntekter	310	0,8	270	0,7
Erstatningskostnader f.e.r.	27 038	68,9	25 076	68,3
Forsikringsrelaterte driftskostnader	6 778	17,3	6 192	16,9
Endring i sikkerhetsavsetninger mv	193	0,5	527	1,4
Resultat av teknisk regnskap	5 980	15,2	6 106	16,6
Netto inntekter fra investeringer	2 306	5,9	5 004	13,6
Andre inntekter	114	0,3	48	0,1
Andre kostnader	121	0,3	123	0,3
Resultat av ikke teknisk regnskap	1 775	4,5	3 900	10,6
Resultat før skattekostnad	7 755	19,8	10 006	27,3

	31.12.2015		31.12.2014	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Immaterielle eiendeler	3 001	2	2 760	2
Investeringer	101 692	80	97 039	80
Bygninger og andre faste eiendommer	301	0	509	0
Datterforetak tilknyttet foretak og felleskontrollert virksomhet	9 742	8	11 346	9
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	22 208	17	22 391	18
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	68 916	54	62 216	51
Aksjer og andeler	13 653	11	13 627	11
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	53 497	42	46 570	38
Gjenforsikringsandel av brutto forpliktelser i skadeforsikring	5 607	4	5 317	4
Fordringer	12 171	10	11 716	10
Andre eiendeler	3 995	3	4 092	3
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	127 005	100	121 428	100
Forsikringstekniske avsetninger	72 646	57	70 608	58

8 Tabeller for grupper

Banker

Tabell 8.1: Resultatposter for gruppen av de 7 store bankene

	2015		2014	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	54 721	1,38	51 868	1,42
Andre inntekter	26 297	0,66	25 284	0,69
herav verdiendr. finansielle instrumenter	8 727	0,22	7 068	0,19
Driftskostnader	32 072	0,81	32 607	0,90
herav lønn og personalkostnader	16 518	0,42	17 399	0,48
Resultat før tap	48 947	1,23	44 545	1,22
Tap på utlån	4 063	0,10	3 754	0,10
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-45	0,00	-52	0,00
Resultat før skatt	44 928	1,13	40 843	1,12
Skattekostnad	10 839	0,27	9 677	0,27
Resultat etter skatt	34 090	0,86	31 166	0,86
EK-avkastning	13,7		13,5	

Tabell 8.2: Balanseposter for gruppen av de 7 store bankene

	31.12.15		31.12.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	3 648,4		3 637,0		0,3
Brutto utlån til kunder	2 585,7		2 450,4		5,5
Tapsnedskrivninger på utlån	-17,5	-0,7	-18,0	-0,8	-2,5
herav individ. tapsnedskr.	-12,4	-0,5	-13,8	-0,6	-10,0
herav gruppenedskrivning	-5,1	-0,2	-4,2	-0,2	22,0
Brutto misligholdte utlån	25,8	1,0	29,7	1,2	-13,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	427,4		476,2		-10,3
Innskudd fra kunder	1 511,6		1 490,4		1,4
Gjeld ved utst. av verdipapirer	1 145,1		1 113,9		2,8
Innskuddsdekning	58,5		60,8		

Tabell 8.3: Resultatposter for gruppen av de 25 mellomstore bankene

	2015		2014	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	17 171	2,25	14 740	2,01
Andre inntekter	4 476	0,59	5 836	0,80
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-282	-0,04	914	0,12
Driftskostnader	10 854	1,42	9 315	1,27
herav lønn og personalkostnader	5 095	0,67	4 325	0,59
Resultat før tap	10 793	1,42	11 261	1,53
Tap på utlån	1 611	0,21	1 671	0,23
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-28	0,00	-55	-0,01
Resultat før skatt	9 211	1,21	9 644	1,31
Skattekostnad	2 216	0,29	2 194	0,30
Resultat etter skatt	6 995	0,92	7 451	1,02
EK-avkastning	9,3		11,8	

Tabell 8.4: Balanseposter for gruppen av de 25 mellomstore bankene

	31.12.15		31.12.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	842,0		758,6		11,0
Brutto utlån til kunder	709,2		630,1		12,6
Tapsnedskrivninger på utlån	-6,1	-1,1	-4,6	-0,9	33,3
herav individ. tapsnedskr.	-3,0	-0,6	-1,5	-0,3	99,9
herav gruppenedskrivning	-3,2	-0,6	-3,1	-0,6	1,4
Brutto misligholdte utlån	11,1	1,6	9,0	1,4	23,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	37,4		34,1		9,5
Innskudd fra kunder	418,2		384,2		8,8
Gjeld ved utst. av verdipapirer	278,5		230,5		20,8
Innskuddsdekning	59,0		61,0		

Resultatrapport for finansinstitusjoner, 2015

Tabeller for grupper

Tabell 8.5: Resultatposter for gruppen av de 92 mindre bankene

	2015		2014	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	6 350	2,06	5 866	2,03
Andre inntekter	1 857	0,60	2 228	0,77
herav kursgev. finansielle instrumenter	-177	-0,06	176	0,06
Driftskostnader	4 659	1,51	4 372	1,51
herav lønn og personalkostnader	2 165	0,70	2 151	0,74
Resultat før tap	3 548	1,15	3 722	1,29
Tap på utlån	479	0,16	488	0,17
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	23	0,01	-237	-0,08
Resultat før skatt	3 046	0,99	3 471	1,20
Skattekostnad	681	0,22	782	0,27
Periodens resultat	2 365	0,77	2 689	0,93
EK-avkastning	7,7		9,6	

Tabell 8.6: Balanseposter for gruppen av de 92 mindre bankene

	31.12.15		31.12.14		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	314,2		297,2		5,7
Brutto utlån til kunder	261,3		241,1		8,3
Tapsnedskrivninger	-2,0	-0,8	-1,9	-0,8	3,8
herav individ. tapsnedskr.	-1,0	-0,4	-1,0	-0,4	5,3
herav gruppenedskrivning	-0,9	-0,4	-0,9	-0,4	2,2
Brutto misligholdte utlån	3,5	1,3	3,9	1,6	-11,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	5,5		5,6		-1,4
Innskudd fra kunder	227,3		211,7		7,4
Gjeld ved utst. av verdipapirer	41,3		42,5		-2,8
Innskuddsdekning	87,0		87,8		

Pensjonskasser

Tabell 8.7: Resultatposter for 22 private og 26 kommunale pensjonskasser

Resultat	Private				Kommunale			
	2015		2014		2015		2014	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Premieinntekter	6 720	4,0	7 005	4,4	14 202	12,9	11 461	5,3
herav forfalte premier brutto	6 970	4,4	6 671	4,0	7 180	7,7	7 141	6,5
herav overføring av premieres. fra andre forsikringssets. og pensj.foret.	19	0,0	4	0,0	4 285	4,6	7 061	6,4
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	6 562	3,9	10 708	6,8	2 934	2,7	4 947	5,3
herav: renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	3 338	2,0	3 538	2,2	1 958	1,8	2 002	2,1
gevinster ved realisasjon	1 702	1,0	3 311	2,1	648	0,6	1 392	1,5
verdiendringer	972	0,6	3 394	2,2	141	0,1	1 339	1,4
Pensjoner mv.	-3 603	-2,2	-3 500	-2,2	-3 330	-3,0	-2 937	-3,1
herav overføring av premiereserve mv. til andre	-84	-0,1	-252	-0,2	-23	0,0	-300	-0,3
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-7 329	-4,4	-11 468	-7,3	-12 440	-11,3	-11 937	-12,7
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktfastsatte forpliktelser*	-1 232	-0,7	-2 584	-1,6	-506	-0,5	-742	-0,8
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-356	-0,2	-333	-0,2	-288	-0,3	-253	-0,3
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	719	0,4	-143	-0,1	430	0,4	320	0,3
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 457	0,9	1 298	0,8	476	0,4	456	0,5
Resultat før skatt	2 176	1,3	1 154	0,7	906	0,8	776	0,8
Endring i kursreguleringsfondet	870	0,5	3 420	2,2	26	0,0	1 267	1,4
Verdijustert resultat før skatt	3 047	1,8	4 575	2,9	932	0,8	2 043	2,2
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	2 139	1,3	1 083	0,7	908	0,8	780	0,8

* Enkelte av pensjonskassene har ikke fylt ut denne posten

Tabell 8.8: Balanseposter for 22 private og 26 kommunale pensjonskasser

BALANSE	Private				Kommunale			
	2015		2014		2015		2014	
	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK	Mill. kr.	% av FK
Bygninger og faste eiendommer*	9 826	5,7	9 336	5,7	6 046	5,3	3 924	4,0
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	7 190	4,2	7 404	4,5	13 195	11,6	14 302	14,6
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	152 982	89,5	147 354	89,5	93 400	82,1	77 832	79,4
herav aksjer og andeler	66 337	38,8	63 818	38,8	34 168	30,0	27 798	28,4
herav obligasjoner og sertifikater	84 484	49,4	81 250	49,4	56 088	49,3	46 602	47,6
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	170 933	100,0	164 607	100,0	113 801	100,0	97 980	100,0
herav selskapsportefølje	18 668	10,9	17 583	10,7	9 824	8,6	8 252	8,4
herav kollektivportefølje	149 729	87,6	144 366	87,7	97 670	85,8	83 666	85,4
herav investeringsvalgportefølje	2 535	1,5	2 659	1,6	6 307	5,5	6 063	6,2
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	146 234	85,6	140 625	85,4	96 517	84,8	82 481	84,2
herav premiereserve	111 312	65,1	105 988	64,4	82 808	72,8	70 547	72,0
herav kursreguleringsfond	20 733	12,1	19 912	12,1	5 872	5,2	5 828	5,9
herav tilleggsavsetninger	6 493	3,8	5 743	3,5	4 158	3,7	3 759	3,8

* Inkludert aksjer i datterforetak som i hovedsak er eiendomsdøtre

